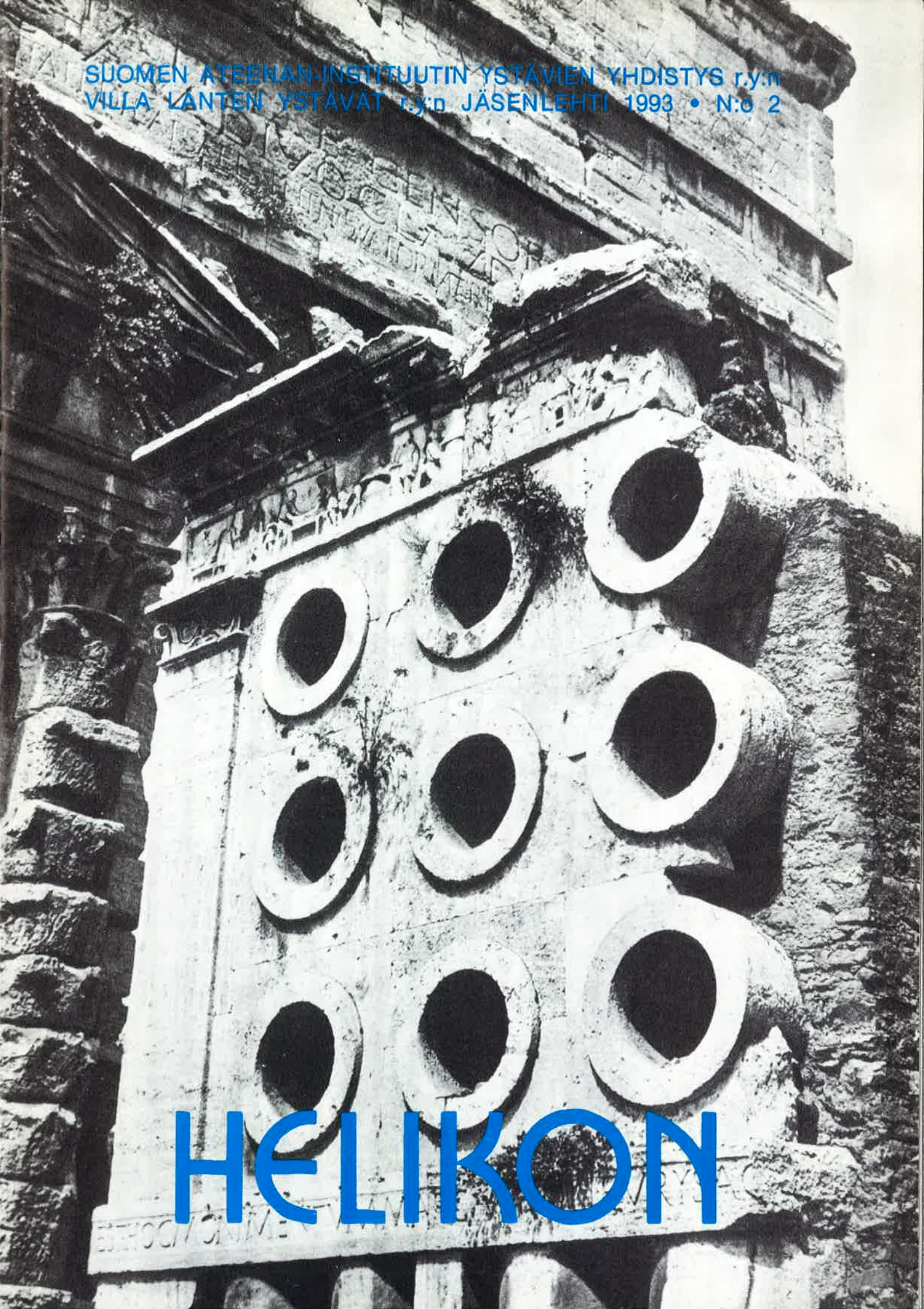

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVIEN YHDISTYS r.y:n
VILLA LANTEN YSTÄVÄT r.y:n JÄSENLEHTI 1993 • N:o 2

HELIKON

AURINKOMATKALLA NAUITT KIEHTOVISTA KULTTUUREISTA!

Hyvät matkanjärjestelyt ovat tärkein osa onnistunutta lomaa. Tule Aurinkomatkalle! Asut viihtyisässä hotellissa, saat monipuolisia opaspalveluja suomen kielellä, teet retkiä historiallisesti mielenkiintoisiin kohteisiin ja lennät mukavasti Finnairin koneilla.

Aurinkomatkat vie Sinut upeisiin kohteisiin kulttuurin ystävien

ITALIAAN!

Roomassa antiikin loistava historia kohtaa muodikkaan nykyajan.

Napolinlahden Sorrentossa lomaasi yhdistyvät ainutlaatuiset maisemat ja maailmankuulut retkikohteet.

Samat retket ovat ulottuvillasi myös korkeatasoisista kylpylöistään kuululla Ischian saarella.

TURKKIIN!

Edulliseen, mielenkiintoiseen Turkkiin tutustut uudessa lomakohteessamme Foçassa, aidossa Fethiyessä, kirkkaiden vesien äärellä Kemerissä, aurinkoisessa Alanyassa, vilkkaassa Marmariksessa tai Istanbulissa, joka on portti eksoottiseen Vähä-Aasiaan ja idän kulttuureihin.

KREIKKAAN!

Voit valita kulttuurilomasi kohteeksi antiikin upeiden muistomerkkien Ateenan tai minolaiskulttuurin Kreetan, jossa lomavaihtoehtot ovat kesän uutuus Rethymnon, hienohiekkaisen rantojen Hania, nuorison suosikkikohte Hersonisos tai luonnonkaunis Agios Nikolaos.

HELSINKI
Aleksi 38
90-1233 233

HELSINKI
Iso-Roba 1
90-1233 233

TAMPERE
Teatteritalo
Hämeenkatu
931-237 220

TURKU
Aurakatu 8,
KOP-kolmio
921-233 6161

LAHTI
Torikatu 3
918-404 56

OULU
Pakkahuoneen-
katu 10
981-374 022

HELIKON

JÄSENLEHTI — MEDLEMSBLAD.
N:o 2 — 1993.

SISÄLTÖ — INNEHÅLL

Pohjoism. yht.kirjasto valmistuu Ateenassa
Matkoista antiikin museoiden maailmaan
H. Zilliacus in memoriam
H. Zilliacuksen lahj.kirjastoa järjestämässä
W. Helbig, Villa Lante ja...
Arkkitehtuuri: Hengen puhdas...
Re-drawing the coastline...
Capitolium-kukkula ja sen museot
Nauru-saarella ruodittiin...
Tiber luovuttaa salaperäiset...
Rooman kirjastojen U.R.B.S.-projekti

Kirjallisuutta - Böcker

Odysseus irrfärder
Torsten Steinby om Rom-institutet...

Matkat - resor

Grekernas gyllene öster — Anatolia II
Matkatoiminta

N. Oker-Blom s. 2
Päätoim. s. 3
H. Thesleff s. 4
E. Sovelius-Sovio s. 5
Simo Örmä s. 6
"Le Corbusier" s. 9
A.E. Gunther s. 12
C.H. Ericsson s. 16
Asko Timonen s. 19
Lehtilainaus s. 21
Simo Örmä s. 22

Bjarne Huldén s. 25
C.H. Ericsson s. 28

Tor Lindblom s. 30
Matkaryhmät

TOIMITUSKUNTA — REDAKTIONSRÅD

Ericsson, Chr. H.
Jyrkänkallio, Paul
Numminen, Maija
Oksala, Teivas
Setälä, Päivi

professori
suurlähettiläs
filosofian maisteri
fil.tri., dosentti
professori

päätoimittaja — huvudredaktör
Ericsson, Chr. H.

Helikon on molempien yhdistysten yhteisesti julkaisema aikakauslehti, joka jaetaan niiden rekisteröidylle jäsenille. Julkaisu ei ole tilattavissa, mutta irtonumeroita saa yhdistysten sihteereiltä.

Tidskriften utges av de två föreningarna gemensamt och distribueras till registrerade medlemmar. Prenumerationer emottagas inte, men lösnummer kan erhållas genom föreningarnas sekreterare.

Kirjoituksia saa lainata julkaistavaksi lähteeseen viittaamalla.
Artiklas kan lånas för publicering om källan anges.

Yhdistysten johtokunnat ja virkailijat, kts. sivu 22—23.

För föreningarnas styrelser o. funktionärer, se sid. 22—23.

Kansikuva - pärmbild: Leipuri M.V. Eurysaceen hautamonumentti. Taustalla Porta Maggiore. Rooma.
Bagaren M.V. Eurysaces gravmonument med Porta Maggiore s.s. fond. Rom.

Pohjoismaiden yhteinen kirjasto valmistuu Ateenassa

Yhteenkuuluvaisuus ja hyvä henki ovat olleet Ateenassa toimivien Pohjoismaitten Ateenan instituuttien tunnusmerkki siitä päivästä lähtien kun Suomen Ateenan instituutti Ruotsin instituutin tukemana aloitti toimintansa Ateenassa runsaat kymmenen vuotta sitten.

Näiden kahden instituutin johtajien aloitteesta anottiin 1.12.1987 päivätyssä 19.2.1988 sekä 8.3.1988 täydennetyssä kirjeessä Pohjoismaiselta ministerineuvostolta varoja yhteisen kirjaston perustamiseksi. Tähän hankkeeseen liittyi sittemmin Ateenaan näihin aikoihin perustettu Norjan Ateenan Instituutti. Samasta korttelista missä Ruotsin ja Suomen instituutit sijaitsivat löytyi sopiva vuosisadan vaihteessa rakennettu, tosin suhteellisen huonossa kunnossa oleva, mutta kaunis rakennus ja kun Pohjoismainen Ministerineuvosto kokouksessaan Visbyssä 12—13.1988 myönsi tarkoitukseen 3,5 milj. Ruotsin kruunua, voitiin talo hankkia ja sen korjaustyöt aloittaa. Virallinen rakennuslupa saatiin kuitenkin vasta 28.11.1989.

Mutta, monta oli mutkaa matkassa. Suurin yllätys oli rakennuksen heikko perusta, joka ei kestänyt raskaitten kirjahyllyjen sijoittamista, joten se oli kauttaaltaan uusittava. Tähän hupenivatkin saadut miljoonat ja näin määrärahat loppuivatkin kesken. Uljas kirjastorakennus jäi niinkuin moni muukin rakennus Kreikassa seisomaan "luurankona" odottamaan toteutumistaan. Onneksi kuitenkin siinä muodossa, että mitään ei ole pilaantunut.

Tässä tilanteessa asetettiin pohjoismainen yhteistyö vielä kerran koetukselle — ja se kesti sen.

Pohjoismainen ministerineuvosto myönsi 16.9.1991 hankkeeseen 1 milj. tanskan kruunua edellyttäen, että Pohjoismaiden hallitukset myöntävät toisen miljoonan ja että instituuttien hallitukset pystyvät aikaansaamaan tämän lisäksi vielä kaksi miljoonaa kruunua. Tanska tuli Ateenaan perustamalla oman instituutinsa ja päätti osallistua kirjastohankkeeseen ja lukuisten keskustelujen ja yhteydenottojen jälkeen päättivät Pohjoismaitten opetusministerit kokouksessa Oslolla 18.6.1993, että yhteinen kirjastohanke on vietävä loppuun Ministerineuvoston ehdottamalla tavalla.

Suomen kohdalla tähän tulokseen päästiin käytännöllisesti katsoen välittömästi Ministerineuvoston päätöksen jälkeen. Opetusministeri myönsi ilman viivytyksiä oman osuutensa ja Suomen yliopistot keräsivät Rehtorien neuvoston aloitteesta Suomen Instituutin osuuden, josta kaikille Suomen yliopistoille ja korkeakouluille sydämellinen kiitos.

Tänään kaikki Pohjoismaat ovat myöntäneet hankkeeseen tarvittavat määrärahat ja siltä osin kirjastorakennuksen lopullinen kunnostaminen voisi alkaa.

Ateenassa on asetettu toimikunta, joka koostuu neljän instituutin johtajasta sekä Tanskan hallituksen asettamasta rakennusvalvojasta. Toimikunnan johtosääntö on hyväksytty ja se on äskettäin pitänyt ensimmäisen kokouksensa. Rakennushanketta valvomaan on valittu kreikkalainen juristi ja rakennusasiantuntija. Urakoitsija on myös jo valittu ja välittömästi sen jälkeen kun Tanskan instituutin virallinen asema kirjastorakennuksen osapuolena on selvitetty voidaan urakkasopimus allekirjoittaa.

Voimme siis olla optimistisia ja toivoa, että vuoden 1994 kuluessa Ateenassa avataan Pohjoismaiden arkeologisten Instituuttien yhteinen kirjasto ainutlaatuisena esimerkkinä pohjoismaisesta yhteistyöstä.

Matkoista antiikin museoiden maailmaan

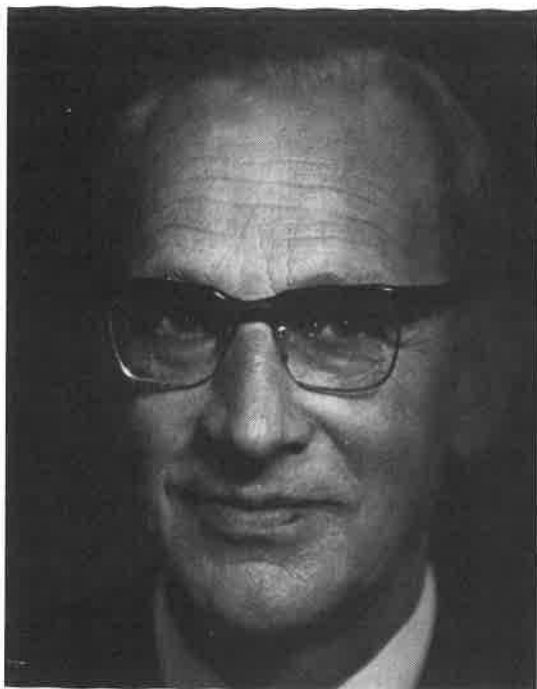
Klassiseen antiikkiin suuntautuvat matkat — jotka yhdistyksemme on joltisenkin menestyksellisesti aloittanut — käsitettiin jo 1600-luvulla tärkeiksi, koska niitä pidettiin hyvän maun ja sivistyksen edellytyksenä. Tämä koski nimenomaan taidetta, arkkitehtuuria ja kulttuuriympäristöä. Suositus kohdistui tietenkin hyvässä asemassa oleviin piireihin. 1700-luvulla kehittyi ”Le grand tour” käsite lähinnä ranskalaisia ja brittejä ajatellen — saksalaiset ja pohjoismaalaiset ilmestyivät kuvaan mukaan huomattavasti myöhemmin. Matkareitti käsitti lähinnä Rooman, Firenzen ja mielellään myös Napoliin; uskaliaat matkailijat hankkiutuivat Sisiliaan saakka, mikä tiesi riskejä. Kreikka ja Vähä-Aasia barbaarisina Turkin maakuntina eivät milloinkaan sisältyneet matkareittiin, mutta uhkarohkeat tutkijat, lähinnä britit, samoilivat siellä ristiin rastiin Napoleonin sotien edellä. Italian-matkojakin pidettiin vaivalloisina ja epämiellyttävänä, kunnes ensimmäiset rautatiet rakennettiin 1860-luvulla. Tällöin varakkaat porvaritkin — eivätkä vain etuoikeutetut aateliset — aloittivat kulttuurimatkailun.

Rooman antiikin museot olivat jo 1600-luvulla kuuluisia laitoksia: Capitoliumilla olevat kokoelmat luotiin useiden paavien (kts. tässä numerossa olevaa artikkelia) määräyksestä. 1700-luvun lopulla Vatikaani-palatsin antiikkikokoelmat järjestettiin arkkitehtoonisesti kalliiksi käyneeksi lähinnä veistosmuoseoksi, jonka kiilloitettu marmori ja pronssi tekivät syvän vaikutuksen ja jota ahkerasti jäljiteltiin Euroopan pääkaupungeissa. Nykyisin paavin veistosgallerioita pidetään ikävinä, mutta 200 vuotta sitten oli tärkeätä, että oli vaeltanut niiden läpi, tunsii tärkeimmät taideteokset ja osasi keskustella kokoelmista. British Museumin syntyminen sattui juuri tähän ajankohtaan. Louvren varhaisimmat antiikin osastot luotiin Napoleonin aikana, Münchenin antiikin museot Baijerin Roomaa palvovan kruununprinssin Ludwigin toimesta, joka maansa kuninkaaksi tultuaan ystäväystyi Thorwaldsenin kanssa. Klassisen taiteen korkeakouluun, empiren, aikana näitä museoita pidettiin kansakunnan kulttuuritason mittareina.

Napoleonin sotia seuranneiden kahden vuosisadan aikana käsitykset taiteesta, museoista ja tutkimuksesta ovat muuttuneet ja joukko uusia museoita on syntynyt, mutta Rooman suuret museot ovat jäljellä lähes muuttumattomina ja saavat osakseen yhtä suurta huomiota kuin ennenkin. Kukaan ei tohdi käydä sellaisen instituution kimppuun, joka lähti käyntiin 1500-luvulla ja joka on näkyvänä todisteena renessanssin — tai valistuksen aikakauden — museonäkemyksestä. Mutta on kuitenkin eräs suuri ero aikaisempaan verrattuna: nykyisin on Euroopan kielillä olemassa kokonainen kirjallisuus ja tavallisesti hyviä käsikirjoja, joita museot tahi vastuullinen kulttuuriviranomainen ovat julkaisseet. Kaikki on selvitetty yksityiskohtia myöten ja tavallisen matkailijan saatavilla. Hän voi myös syventyä perusteellisemmin näkemäänsä, mielellään kotiin palattuaan, kun hänellä on aikaa käytettävissään. Helikon haluaa tässä tarjota apuaan osaksi esittelemällä lähinnä Rooman museoita ja osaksi antamalla tietoa saatavissa olevista kirjoista, jotka sopivat etukäteen tutkittaviksi tahi matkan jälkeen tapahtuvaan perusteellisempaan lukemiseen.

Tässä on mainittu vain perinteiset museot, mutta Roomassa on myös myöhemmin syntyneitä erittäin mielenkiintoisia kokoelmia, joiden aineisto on voittopuolisesti arkeologista, esim. Villa Papa-Giuliaan sijoitettu etruskimuseo. Pääpaino ei ole enää yksityisillä merkittävillä taideteoksilla, vaan kokoelmilla, jotka käsittävät kulttuurihistoriallista aineistoa, arkeologisia kehityssarjoja tahi teknisiä jäljennöksiä ja valukopioita, esim. EUR-alueella sijaitseva Museo della Civiltà Romana. Helikonin tarkoituksena on esitellä vanhoja ja uusia museoita ja antaa tietoja kirjallisuudesta, joka valaisee niiden syntyä, niiden taustalla toimivia henkilöitä, niiden taideaarrehankintoja, joihin usein liittyy värikkäitä yksityiskohtia, ja niiden kehityskulkua. Vanhoilla museoilla on pitkä historiansa, mutta niissä on harvoin tapahtunut perinpohjaisia muutoksia. Nuorempien museoiden synty on usein ollut politiikan sanelema — esim. Mussolinin kulttuuripuhailujen tulosta — niin myös tärkeän aineiston uudelleenjärjestely. Vain harvat asiantuntijat ovat perehtyneet näihin erikoiskysymyksiin, jotka kuitenkin ovat kiinnostavia, koska tavallisesti havaitsee Italian etevimpien antiikin tutkijoiden olevan mukana ideoitsijoina eri aikakausina. Elävä museo ei ole passiivinen näyttelyvarasto, vaan aktiivinen kulttuurilaitos, jolla on oma sanomansa ja useinkin selväpiirteinen profiilinsa.

Helikonin tarkoituksena on esitellä tulevaisuudessa ei vain Rooman, vaan myös muiden kaupunkien ja kansojen antiikkimuseoita ja kokoelmia.

Henrik Zilliacus in Memoriam

Henrik Zilliacus, emeritusprofessor i grekisk litteratur, hedersledamot av Finska Vetenskaps-Societeten, avled den 9 januari 1992 i en ålder av nära 84 år. Han var humanist i termens äldsta mening, en av Nordens främsta. Och hans namn är fast förknippat med den anmärkningsvärda vitalisering och internationalisering, som den finska forskningen kring den grekisk-romerska antiken har undergått de senaste decennierna.

Som 27-åring (1935), alltså rätt tidigt, doktorerade Zilliacus med en avhandling som bar den, kan man tycka, tidstypiska titeln 'Zum Kampf der Weltsprachen im Oströmischen Reich'. Titeln implikationer modifieras i inledningen. Det är fråga om det latinska språkets ställning i Bysans, undersökt i ljuset av vissa dokumentkategorier. Materialet var begränsat, men detta var ett slags sociolingvistiskt pionjärarbete (vars betydelse visas inte minst av att förlaget Hakkert i Amsterdam tog initiativ till ett nytryck trettio år senare). Det är också på annat sätt ett intressant faktum att Zilliacus här rör sig på gränsmarkerna mellan socialhistoria och klassisk filologi. Ett sådant gränsöverskridande överbyggande kom i fortsättningen att höra till hans forskarstil. Doktorsavhandlingens ämnesval kan ses som ett sätt att från romersk historia, och kanske en tänkt karriär som historiker, närma sig klassisk filologi. Antikens Grekland och Rom hörde i alla fall tillsammans, vare sig man tolkar dem med filologiska, historiska eller arkeologiska metoder.

Under läsåret 1936–37 hade Zilliacus vistats i München på stipendium, närmast som bysantinist. Här fördjupades hans intresse för papyrologi, som han hade stött på under arbetet på doktorsavhandlingen och där ju redan Salonius gjort insatser. År

1938 fick han tillfälle att idka papyrologiska studier i Berlin, och nästa år kortare tider i London och Oxford. De grekiska papyrustexterna från Egypten utgör ju ett enormt och delvis mycket viktigt källmaterial från 200-talet f.Kr. långt in i bysantinsk tid, som forskningen har kunnat börja successivt bearbeta först under detta sekel. Av en skicklig papyrolog krävs, förutom utomordentliga kunskaper i olika varianter av forngrekiska och i den historiska bakgrunden, vissa tekniska färdigheter och en speciell sorts kombinationsförmåga, som är besläktad med pusselläggandets eller korsordslösandets konst. Zilliacus blev snart en skicklig papyrolog och vann internationell erkänsla med sina papyruseditioner. Längre var han ensam om den konsten i Finland.

Till professor i grekisk litteratur vid Helsingfors Universitet utnämndes han den 31 mars 1944.

Som relativt ung grecist med internationellt vetenskaplig orientering blev Zilliacus snart ett dragande namn för studenter och graduerade med seriöst intresse för de gamla språken — utom klassiker även orientalist, teologer, medievalister, litteraturhistoriker, lingvister och andra. Hans seminarier blev berömda. Med road distans och mild ironi, ibland med markerat missnöje med lösligheter eller naiviteter, ledde han debatter kring de mest skilda områden av antik grekisk kultur — textbundna förstås, för de gällde ju filologi. Ämnena fick man ofta välja själv, och vi elever kunde tycka att vi stimulerade varandra lika mycket som vi inspirerades av vår liberala lärare.

Denna fria undervisning, som dock hade djupa krav på precision, dokumentation och sanning, började sedan sätta spår i form av prograduarbeten och doktorsavhandlingar. Samtidigt var Zilliacus sysselsatt med egna filologiska arbeten — jag vill särskilt nämna hans studier i grekiska tilltalsformler av år 1949 — och han kom med kulturpolitiska inlägg och gav ut populariserande skrifter. Det var en intensivt vital tid för honom och hans växande krets. År 1948 hade han invalts i Finska Vetenskaps-Societeten (fyrtio år senare blev han hedersledamot); andra utmärkelser följde. Han mottog också förtroendeuppdrag i vetenskapliga och allmänskulturella sammanhang, inhemska och nordiska, utan att egentligen söka sig till sådana.

En ny utmaning mötte Zilliacus — nu på Edwin Linkomies försorg — när han utsågs till Finlands nyorganiserade Rominstituts första direktor för perioden 1956–59. Det var en uppgift som innebar både representation, och knytande av kontakter till andra institut, och administration, samt handledning av forskning. Nu igångsattes ett fortsättningsvis fungerande system, som sedermera kom att appliceras även i Athen, och som lade grunden till den berömmelse som 'den finska skolans' inskriftsforskning och socialhistoriska namnforskning fått. Finland hade ju inte resurser för arkeologiskt arbete i Rom. Zilliacus

Henrik Zilliacuksen lahjoituskirjastoa järjestämässä

Sain Ateenan instituutin ystävien yhdistykseltä tehtäväkseni järjestää Henrik Zilliacuksen lahjoituskirjaston käyttökuntoon. Kirjastosa on 1310 teosta, jotka muutamaa kirjaa lukuunottamatta liittyvät Kreikan ja Rooman antiikkiin. Suurin osasto on Kreikan antiikin kirjailijoiden teoksia. Seuraavina suuruusjärjestyksessä ovat antiikin historia ja antiikin kirjallisuuden tutkimus.

Teoksista on valtaosa saksan-, ranskan-, englannin ja pohjoismaisilla kielillä. Harvinaisimpia kieliä ovat puola, romanian ja venäjä. Suomenkielisiä kirjoja on vain noin 2 %.

Vaikein tehtävä oli kirjojen luokittelu, josta en olisi selvinnyt ilman assistentti Martti Leiwon apua.

Esikuvaksi otimme Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisen tiedekunnan antiikin osaston luokittelujärjestelmän. Siihen oli tehtävä useita muutoksia, koska monet luokat olisivat jääneet hyvin pieniksi. Ne yhdistettiin lähinnä poisjäävää luokkaa vastaavaan ryhmään. Lisäksi säilytimme kirjasarjat kokonaisina. Tämä voi jossakin määrin vaikeuttaa kirjan etsimistä hyllystä, mutta ongelma on vältetty tarkennetulla tunnusmerkinnällä.

Jokaisen kirjan käsittelyssä oli viisi tai kuusi työvaihetta: kirjan puhdistus, kortin kirjoittaminen, leimaus, ex librisen kiinnittäminen, tunnusnauhan kiinnitys ja tunnuksen merkitseminen sekä mahdollinen korjaus. Kansitin uudelleen tai varustin suojakansilla 155 kirjaa. Vuosikymmenien kuluessa olivat nidottujen kirjojen kannet ja varsinkin niiden kannat tuhoutuneet lähinnä happopitoisen paperin syövyttyä. Kanta vahvistettiin erillisellä liuskalla ja jatkuu siv. 31

valde i stället epigrafiken, studiet av inskrifter, vilket låg nära till hands för en papyrolog. Han fick tillstånd att publicera en samling äldre kristna inskrifter i Vatikanmuseet. Hans första arbetsgrupps inskriftsutgåva jämte kommentar förelåg år 1963. Den gjorde som sagt epok.

Grekland besökte han intressant nog för första gången så sent som i början av 1960-talet. Detta berodde inte bara på den tidens annorlunda resemodeller, utan på att det Grekland han sysslade med bättre lät sig studeras utanför än i nutidens Grekland.

Under sin emeritustid publicerade han, utom smärre uppsatser, inte mindre än fem essäsamlingar på svenska, den sista så sent som på hösten 1991; vidare en finskspråkig epigrafisk guide till Rom; samt, för privat distribution, en vacker volym om familjeminnen från Hapenensaari. Essäerna omspanner livet i antiken och antik kultur från homerisk till bysantinsk tid. Deras kultiverade klara stil och mänskliga blick har bidragit till hans renommé som humanist.

I den finska antikforskningens internationellt ökande anseende hade Henrik Zilliacus alltså en utåt diskret men väsentlig andel. Sig själv framhävde han inte; han påverkade vanligen indirekt och väckte så respekt på avstånd, tillgivenhet på närmar håll. Hemligheten med hans centrala ställning ligger självfallet inte enbart i sådana personlighetsdrag

och allmänna omständigheter som jag har försökt antyda, utan också i hans val av studieobjekt, som öppnade oväntade perspektiv och kunde utvidgas av andra i olika riktningar — och inte minst i hans förmåga att stimulera grupparbete långt innan sådant blev en del av den officiella akademiska ideologin.

Teorier och abstrakta spekulationer stod Zilliacus egentligen rätt främmande för, och härigenom till exempel för grekisk filosofi — fast han förvisso hade sinne för den platonska dialogens öppenhet — eller teologi, eller konstteori, eller nyare lingvistiska eller socialvetenskapliga teorier. Men det var betecknande för hans generösa humanitet att han förmådde inspirera både sådana som tänkte som han och sådana som tänkte annorlunda. Man kan påstå att hans ideal var en variant av ciceronsk 'humanitas', en sentida variant där det sociala ansvaret snarare var ett bildnings- och kulturansvar och ett tolerant iakttagande kulturmedvetande, än ett engagemang i vita activa och världsförbättring. Betydelsen av detta slag av humanism kom han väl aldrig att ifrågasätta själv.

Sedan våren 1991 led Henrik Zilliacus av en plötsligt försämrad syn och alltmera försvagad hälsa, som han bar med stilla resignation. Sin andliga spänst fick han behålla tills slutet kom. Med ovanlig konsekvens harmonierade hans liv med hans livshållning.

Wolfgang Helbig (ylärivissä, toinen oik.) Saksan arkeologisen instituutin yhteiskuvassa; keskellä Nadine Wolfgang ja hänen jalkojensa juuressa tuleva kenraali Demetrio Helbig, jolta Suomen valtio osti Villa Lanten. Kuva vuodelta 1885.

Saksalaissyntyinen, Roomassa lähes koko elämänsä viettänyt arkeologi Wolfgang Helbig (1839-1915) asui perheineen vuokralalla Villa Lantessa, Suomen Rooman-instituutin nykyisessä rakennuksessa vuodesta 1887 alkaen kuolemaansa saakka. Wolfgang Helbig on monella tavalla edelleen kiistanalainen hahmo roomalaisen arkeologian historiassa: hänellä on kiistattomia tieteellisiä ansioita roomalaisen arkeologian alalla, mutta toisaalta hänen mainettaan varjostavat viime vuosikymmenien aikana esitetyt syytökset väärennöksistä, joiden tekemisessä ja julkaisemisessa Helbig olisi ollut osallisena. Kiista Helbigin "väärennöksistä" on viime vuosikymmeninä saanut hyvinkin poleemisia sävyjä.

Wolfgang Helbig, Villa Lante ja Praenesten solki

Wolfgang Helbig kuuluu siihen merkittävään saksalaisten oppineiden sukupolveen, joka viime vuosisadan lopulla nosti antiikin Kreikan ja Rooman tutkimuksen aivan uudelle, tieteelliselle tasolle. Helbigiä vajaan sukupolven vanhempi Theodor Mommsen oli luonut perustan antiikin historian tutkimukselle ja Helbig itseään hieman nuorempien maanmiestensä (mm. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Heinrich Dressel, Christian Hülsen) jatkoi hänen työtään.

Helbig oli syntynyt Dresdenissä v. 1839 Altstädtischen Gymnasiumin vararehtorin poikana. Kotikaupungissaan, "Elben Ateenassa" hän itse kertoo saaneensa ensimmäisen kosketuksensa Italiaan ja antiikin kulttuuriin nähdessään kuparikaivertaja Steinlan luona tämän Italiasta tuomia antiikkisia rahoja. Hän opiskeli antiikkia Göttingenin ja Bonnin yliopistoissa opettajinaan mm. Ernst Curtius, F. G. Welker ja Otto Jahn. Saatuaan väitöskirjastaan "Quaestiones Scenicae" matkastipendin Helbig saapui vuonna 1862 Roomaan, preussilaisten hallitse-

man — ja rahoittaman — kansainvälisen arkeologisen instituutin (Istituto di Corrispondenza Archeologica) stipendiaatiksi. Hänen tutkimusalaan oli tässä vaiheessa campanialainen ja etruskilainen maalaustaide. Jo vuonna 1865, ainoastaan 26-vuotiaana hänet valittiin instituutin toiseksi sihteeriksi eli toiseksi johtajaksi. Tätä tärkeää virkaa — v. 1874 instituutista oli tullut vastaperustetun Saksan keisarikunnan arkeologinen instituutti — Helbig piti hallussaan yli 20 vuotta aina vuoteen 1887 saakka.

Vastavalittuna arkeologisen instituutin edustajana Wolfgang Helbig astui näkyvästi esiin sekä tiedemaailmassa että seurapiirielämässä. Jälkimmäiseen seikkaan vaikutti ratkaisevasti se, että hän solmi v. 1866 avioliiton venäläisen ruhtinattaren Nadejda (Nadina Schachowskajan kanssa. "La principessa", kuten Madame Helbigiä alettiin kutsua arkeologisen instituutin piireissä, oli tärkeä hahmo Rooman seurapiireissä; hän oli niin kuninkaallisten kuin tiedemiesten ja taiteilijoiden ystävä, joka puhui sujuvasti kahdeksaa kieltä. "La principessa" oli myös erino-

mainen pianisti, Franz Lisztin ja Clara Schumannin oppilas. Helbigien kodista Capitoliumilla sijaitsevasa arkeologisessa instituutissa tuli kansainvälinen kulttuurikeskus ja Helbigistä "salonkileijona", kuten häntä kuvaa muistelmissaan Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, joka tuli Roomaan v. 1872: "Helbig oli ollut Roomassa jo kymmenisen vuotta, hän puhui italiaa saksilaisella korostuksella, mutta esiintyi täysin rinnoin seurapiireissä, oli tuttu sekä roomalaisen aatelin kuin piemontelaisten, tai-teenystävien ja taidekauppiaiden kanssa..."

Sen sijaan Helbigin suhteet eräisiin saksalaisiin kollegoihinsa ja ennen kaikkea Berliinissä olevan instituutin keskusjohdon kanssa olivat huonot. Helbig itse kutsui berliiniläisiä ironisesti "olympolaisiksi" ja piti ainoana tukenaan Mommsenia, jonka tuki Helbigille ei kuitenkaan ollut aina ehdotonta. Helbig ei voinut myöskään hyväksyä alunpitäen kansainvälisen instituutin yhtä voimistuvaa saksalaistamista, joka ilmeni mm. siinä, että juhlaesitelmää ei enää voinut pitää italiaksi tai ranskaksi vaan ainoastaan saksaksi. Myös instituutin julkaisujen ainoiksi hyväksytyiksi kieliksi tulivat saksa ja latina. Ranskalaisympatioita omaava Helbig, jolla oli hyvät suhteet myös italialaisiin arkeologeihin (mm. Luigi Pigorini ja Paolo Orsi) ei enää viihtynyt instituutin ahta-
aan kansallismielisessä ympäristössä.

Helbigin tieteellinen tutkimustoiminta oli laajaa ja monipuolista, vaikka eräät myöhemmät tutkijat väittävätkin vilkkaan seurapiirielämän sitä häirinneen. Vuonna 1873, hän julkaisi kirjan Pompejin seinämaalauksista ja ennen kaikkea niiden helleenisestä taustasta (**Untersuchungen über campanische Wandmalerei**) ja siirtyi sen jälkeen tutkimaan ennen kaikkea Italian esihistoriaa. Tältä alalta hänen panoksensa on v. 1879 julkaistu **Die Italiker in der Poebene**, jossa Helbig etsi itaalisten heimojen keh-
toa Emilian ja Lombardian välisillä alangoilla kukoistaneen terremare-kulttuurin piiristä. Viimeinen Helbigin arkeologisen instituutin palveluksessa kirjoittama tutkimus vertasi Schliemannin Troiassa tekemien kaivausten tuloksia Homeroksen kuvauksiin (**Das homerische Epos aus den Denkmälern erläutert**, 1884.) Jälkipolville Helbigin maineen on säilyttänyt kuitenkin hänen alulleenpanema Rooman antiikkikokoelmien tieteellinen opas, josta Saksan arkeologinen instituutti on jatkuvasti ottanut uudistettuja painoksia (**Führer durch die öffentlichen Sammlungen klassischer Altertümer in Rom**, 1891, 4. painos 1963-72).

*

Wolfgang Helbigin nimi yhdistetään kuitenkin ennen kaikkea hänen julkaisemaansa sensaatiomaiseen löytöön, nk. Praenesten kultasolkeen, johon kaiverrettua piirtokirjoitusta pidetään varhaisimpana dokumenttina latinan kielestä. Solki ja piirtokirjoitus on tyylin perusteella ajoitettu yleensä 600-luvun loppuun tai 500-luvun alkuun e.Kr. Helbig kertoo sen löytyneen rikkaasta ruhtinashaudasta, lä-

Nadine Helbig vanhoilla päivillään Villa Lanten Loggiassa.

heltä Praenesten kaupunkia, nykyistä Palestrinaa, noin 30 km Roomasta itään. Hän esitteli soljen Saksan arkeologisen instituutin julkisessa istunnossa 7. päivänä tammikuuta v. 1887 yhdessä kollegansa Ferdinand Dümmlerin kanssa. Muutamaa päivää myöhemmin esittely uusittiin kunnianarvoisan Federico Cesin perustaman Accademia dei Lincein, "ilvessilmäisten akatemian" istunnossa.

Solki herätti välittömästi suurta mielenkiintoa asiantuntijoiden keskuudessa. Eräät tutkijat kuitenkin epäilivät heti, että kyseessä on väärennös. Ja kysymys on edelleen auki, yli 100 vuotta löydön julkaisemisesta: jotkut tutkijat ovat pitäneet sekä solkea että piirtokirjoitusta väärennöksinä, jotkut taas ovat epäilleet nimenomaan arkaaisen, oikealta vasemmalle luettavan piirtokirjoituksen **Manios : med : fhe : fhaked : Nymasioi** ("Manios teki minut Numasiokselle") aitoutta.

Vuonna 1980 Italian kreikkalaisen epigrafiikan "grand old lady" Margherita Guarducci julkaisi perusteellisen tutkimuksen, jossa hän omasta mielestään tyhjentävästi lopetti vuosisataisen keskustelun asiasta. Guarduccin mielipide oli — ja on — ehdottomasti se, että Praenesten solki ja sen piirtokirjoitus on väärennös. Piirtokirjoituksen takana olisi nimenomaan Wolfgang Helbig, joka tämän huomiota herättäneen löydön avulla pyrki Saksan instituutin johtajaksi. Helbigin apuna itse soljen olisi väärentänyt roomalainen antiikkikauppias Francesco Martinnelli, 1800-luvun Rooman kronikoista tunnettu värikäs persoonallisuus, lisänimeltään "sor Checco". Guarducci tuo tutkimuksessaan julki paljon aineis-

Villa Lante kuvattuna 1870-luvulla. Huom. väljät pihatilat silloisella Gianicololla.

toa väärennösteorian tueksi: paleografisia ja historiallisia todisteita, kemiallisia analyysejä itse esineestä (jota vuodesta 1901 alkaen säilytetään Museo Pignorin kokoelmissa) ja myös paljon 1800-luvun loppupuolen roomalaisten seurapiirien juoruja ja panette-luja, joissa Martinelli ja Helbig Villa Lantessa ko-kootuneine seurapiireineen pannaan epäilyttävään valoon. Guarducci tuo kuvaan mukaan myös Helbi-gin toiminnan eurooppalaisten ja amerikkalaisten museoiden asiamiehenä ja päätyy kuvaan Helbigistä ovelana antiikkimaailman liikemiehenä, joka Villa Lantesta käsin toimittaa kovan hintaan ulkomai-siin museoihin lähinnä väärennettyjä patsaita.

Guarduccin tutkimukset ovat herättäneet kuiten-kin myös paljon kritiikkiä. Guarduccia on syytetty ennen kaikkea kotitekoisen ”psykohistorian” sovel-tamisesta Helbigin ja Praenesten soljen tapaukseen: koska Helbig oli luonteena — pahansuopien kielten mukaan — epäluotettava ja ahne, myös hänen jul-kaisemansa Praenesten soljen täytyy olla väärennys! Myös Guarduccin teettämää kemiallisia analyysejä on pidetty pinnallisina ja harhaanjohtavina, samoin grafologisia tutkimuksia, joiden avulla Guarducci halusi osoittaa, että piirtokirjoitus on tehty Helbigin käsialalla. Guarduccin lingvistiset argumentit piirto-kirjoituksen epäaitoudesta eivät myöskään ole va-kuuttaneet alan asiantuntijoita. Tuntuukin siltä, että Praenesten fibulan arvoitus ei ole vielä ratken-nut. Uusimmat Saksan arkeologisen instituutin jul-kaisemat arkeometriset tutkimukset jättävät kysy-myksen soljen piirtokirjoituksen aitoudesta avoi-meksi ja analysoija epäilee pystytäänkö kysymystä arkeometrisillä tutkimuksilla koskaan ratkaisemaan-kaan: solki on löytönsä jälkeen kärsinyt lukuisista analyyseistä eikä piirtokirjoituksen kirjaimia peittä-mää 1800-luvulla tehtyä ”antikisoivaa” patinaa, jol-la on puolestaan jo historiallisen dokumentin arvo, voida enää poistaa.

*

Wolfgang Helbig erosi Saksan arkeologisen instituutin palveluksesta syksyllä 1887 sen jälkeen kun uu-deksi johtajaksi oli valittu yllättäen Eugen Petersen. Helbig oli odottanut tulewansa uudeksi johtajaksi, ja hänen valintaansa oli toivonut myös instituutin enti-nen johtaja Henzen, joka oli kuollut saman vuoden tammikuussa. Helbig muutti varmasti pettyneenä ja katkeranakin perheineen vuokralle Villa Lanteen, Gianicolon rauhaan, mutta ei suinkaan lopettanut tieteellistä aktiviteettiään. Hänet nimitettiin Corne-ton, Tarquinian muinaisen etruskikaupungin kai-vausten tarkastajaksi, ja tässä ominaisuudessa hän mm. teetti jäljennöksiä kaupungin ainutlaatuisten etruskihautojen maalauksista. Näitä jäljennöksiä hän toimitti tanskalaisen oluttehtailijan ja antiikin-harrastajan Carl Jacobsenin kautta Kööpenhami-nan Ny Carlsberg Glyptotekiin. Kööpenhaminan museoon Helbig toimitti myös suuren määrän veis-toksia ja glyptoteekin yhtä osaa kutsuttiinkin nimel-lä ”Helbig-museo”. Myöhemmin ilmeni, että suuri osa Helbigin toimittamista veistoksista on väären-nöksiä. Helbigillä oli osuus myös paljon kiistellyn Bostonin museossa säilytettävän ”Bostonin valtais-tuimen” hankinnassa. Ainakin Guarduccin mukaan myös tämä kuuluisa veistos on väärennös, jonka vä-littämisessä Yhdysvaltojen Helbig kääri kunnon ra-hat.

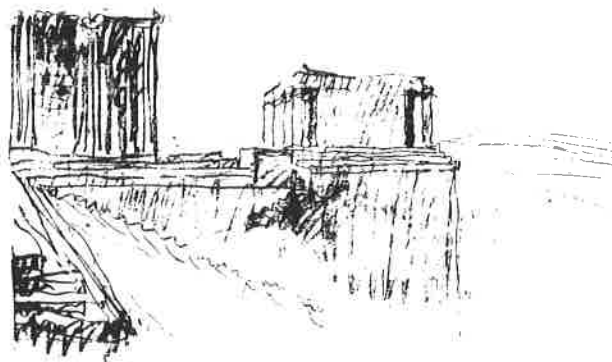
Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff tuli monen vuoden tauon jälkeen Roomaan v. 1903 osallistuak-seen kansainväliseen historioitsijakongressiin ja kävi myös tapaamassa vanhoja ystäviään Helbigiä Gio-nicololla. Helbigien Villa Lante oli ollut Rooman tie-teellisen ja taiteellisen seurapiirin kokoontumispaik-koja, siellä olivat vierailleet aikakauden suurnimet niin tieteen, taiteen kuin musiikin alalta. Nyt kaikki oli kuitenkin niin muuttunut, että Wilamowitz päät-ti säilyttää mielessään nuoruudenaikaiset muistot Helbigin perheestä ja Villa Lantesta. Wolfgang Hel-big itse oli ennenaikaisesti vanhentunut ja masentu-nut eikä myöskään ruhtinatar Nadina 200-kiloisine olemuksineen ollut enää entisensä.

”Traurig” oli Wilamowitzin vaikutelma tästä per-heestä, joiden kodista Romain Rolland, Rilke ja D’Annunzio olivat kirjoittaneet haltioituneita ku-vauksia.

Wolfgang Helbig kuoli vasta v. 1915, ensimmäi-sen maailmansodan leimutessa ympäri Eurooppaa. Hän oli saanut jäädä Roomaan sodan puhjettua muiden Saksan kansalaisten joutuessa jättämään vi-hollismaaksi muuttuneen Italian, kiitos Helbigien hyvien suhteiden Italian kuningasperheeseen. Tols-toilaiset ideat omaksunut ruhtinatar Nadine, josta oli tullut Rooman köyhien ja sairaiden hyväntekijä, seurasi miestänsä Cestiuksen pyramidin juurella si-jaitsevan muukalaishautausmaan rauhaan vuonna 1922.

Arkkitehtuuri; hengen puhdas luomus

käännös ranskasta: Paul Jyrkänkallio

Le Corbusier' — ranskalaisen arkkitehdin salanimi — esiintyi funkis-tyylin luoja ja puolestapuhujana, mutta häntä voisi pikemminkin pitää filosofina, joka luomuksillaan ja kirjoissaan tuomitsi 1800-luvun eklektiset tyylit ja yleensäkin valheellisen arkkitehtuurin kaivaten asiallisuutta, toimivuutta ja johdonmukaisuutta.

'Le Corbusier' analysoi varsinkin kreikkalais-roomalaisen antiikin rakennustaidetta myönteisessä hengessä ja hän korosti, että arkkitehtikunta näkee rakennekysymykset insinöörin — ei arkkitehdin silmin.

Ateenan Akropolis doorilaisine rakennuksineen täytti Le Corbusier'n vaatimukset. Hänen paikan päällä tekemänsä piirrokset innoittivat sittemmin Alvar Aallon samanhenkisiin harrastuksiin.

... Kasvojen kauneus perustuu piirteiden laatuun ja niitä yhdistävien suhteiden erityiseen arvoon. Jokaisella yksilöllä on kasvotyyppinsä: nenä, suu, otsa jne. ja näiden elementtien välinen keskimääräinen suhde. Miljoonat kasvot rakentuvat näille perustyypeille ja ovat kuitenkin keskenään erilaisia: piirteiden laadun ja niitä yhdistävien suhteiden vaihtelu. Kasvoja sanotaan kauniiksi silloin, kun piirteiden täsmällisen muotoilun ja disposition tuloksena ovat mittasuhteet, jotka koetaan sopusointuisiksi, koska ne synntävät sielumme syvyyksissä, aistiemme tuolla puolen, vastakaikua, jonkinlaisen kaikupohjan, joka alkaa värähdellä. Se on olemuksemme syvyyksissä ja ennalta olleen määrittelemät tämän ehdottomuuden jättämä jälki.

Tämä meissä värähtelevä kaikupohja on meidän harmoniakriteerimme. Se on varmaan tuo akseli, jonka ympärille ihminen on organisoitu täydessä sopusoinnussa luonnon ja todennäköisesti maailmankaikkeudenkin kanssa, tuo organisaatioakseli, joka on ilmeisesti sama kuin se, jolle järjestyvät luonnon kaikki ilmiöt tahi esineet. Tämä akseli saa meidät otaksumaan, että maailmankaikkeutta hallitsee yksi tahto, ja myöntämään, että kaikki on saanut alkunsa yhdestä tahdosta. Fysiikan lait olisivat seurausta tästä akselistä, ja jos me tunnustamme tieteen ja sen aikaansaannokset (ja rakastamme niitä), se merkitsee sitä ne ovat tämän alkutahdon määrittämiä. Jos laskennan tulokset näyttävät meistä tyydyttäviltä ja sopusointuisilta, se johtuu siitä, että ne ovat peräisin akselistä. Jos lentokoneesta laskennan tuloksena tulee kalan, luonnon esineen, näköinen, se merkitsee sitä, että se palautuu akseliin. Jos pirogi, soitin, turbiini — kokeilujen ja laskelmien tuloksia — näyttävät meistä "järjestetyiltä" ilmiöiltä eli jollakin lailla elollisilta, niin se johtuu siitä, että ne ovat järjestäytyneet akselille. Tästä saadaan mahdollinen harmonian määritelmä: yhteneväisyys ihmisessä olevan

akselin ja siis maailmankaikkeuden lakien kanssa — paluu yleiseen järjestykseen. Tämä selittäisi, miksi tunnemme tyydytystä katsellessamme eräitä esineitä, tyydytystä, joka saa heti aikaan todellisen yksimielisyyden.

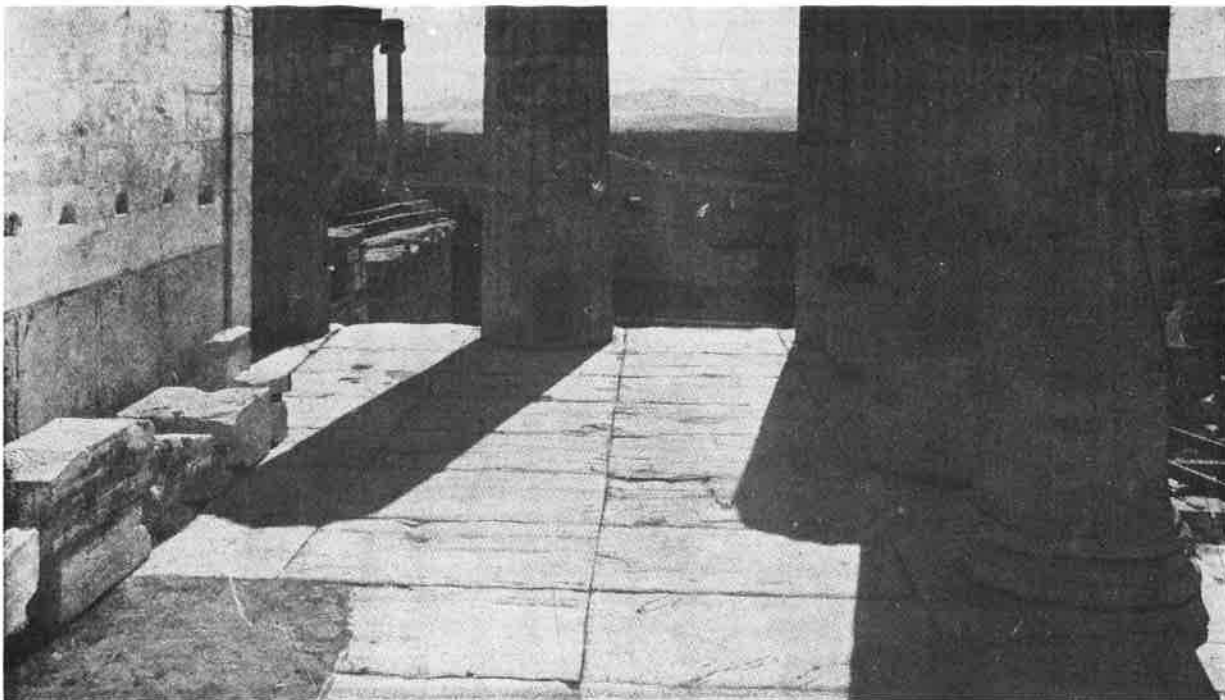
Jos pysähtyy *Parthenonin* eteen, se johtuu siitä, että sen nähdessä sisäinen kieli soi; akseliin on koskettu. Madeleine-kirkon eteen ei pysähdyt, vaikka siinä on kuten Parthenonissakin tasanteita, pylväitä ja päätyreliefejä (jopa primäärisiäkin elementtejä). Vainutielma rajoittuu brutaalisiin tuntemiin. Madeleine ei kosketa akseliamme. Emme tunne syvää harmoniaa, tämä tuntemus ei nautitse meitä paikoillemme.

Luonnon esineet ja laskelmiin perustuvat teokset ovat muodoltaan selviä, niiden organisaatiossa ei ole tulkinnanvaraisuutta. Tämä johtuu siitä, että *näemme selvästi*, voimme lukea, tietää ja tuntea yksimielisyyden. Totean: taideteoksessa on *muotoiltava saannotavansa selvästi*.

Jos luonnon esineet elävät ja, jos laskelmiin perustuvat teokset pyörivät ja teettävät työtä, se johtuu siitä, että niitä elävöittää yksi yhtenäinen liikkeelle paneva motiivi. Totean: taideteos tarvitsee yhtenäisen liikkeelle panevan motiivin.

Jos luonnon esineet ja laskelmaan perustuvat teokset kiinnittävät huomiotamme, niin se johtuu siitä, että niillä kummallakin on niille luonteenomainen perusasenne. Totean: Teoksen selvä muotoileminen ja sen yhtenäinen elävöittäminen ja perusasenteen, luonteen antaminen sille: puhdas hengen luomus.

Tämä myönnetään todeksi maalaustaiteen ja musiikin osalta, mutta arkkitehtuuri alennetaan sen hyötynäkökohtien tasolle: naisten salonkien, toalettien lämpöpattereiden, teräsbetonin, holvi- tai suip-

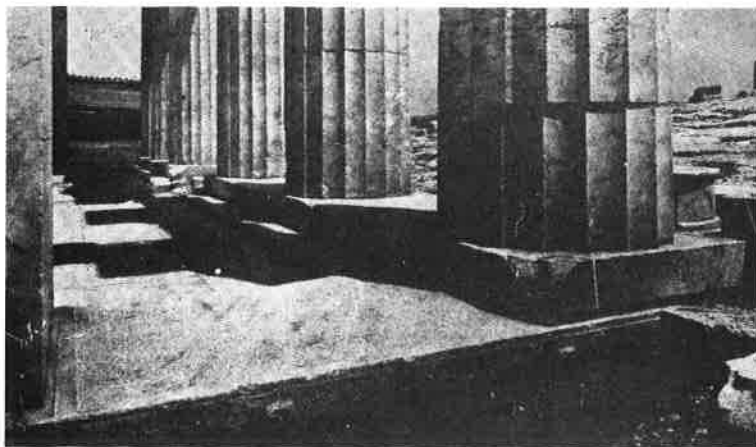
pokaarien jne. jne. Tämä on rakentamista, ei arkkitehtuuria. Arkkitehtuurista on puhe silloin, kun tapahtuu runollinen mielenliike. Arkkitehtuuri on plastillisuutta. Plastillisuutta on se, minkä näkee ja se, mitä mittaillaan silmillä. On itsestään selvää, että arkkitehtuurin iloja häiritsisi suuresti, jos katto vuotaisi, lämmitys ei toimisi, seinät halkeilisivat — aivan samoin, kuin jos ihminen joutuisi kuuntelemaan sinfoniaa piikkimatolla istuen tahi vetoisessa oviaukossa.

Melkein kaikki arkkitehtuurin kaudet ovat liittyneet rakentamista koskeviin tutkimuksiin. Sen perusteella on usein päätelty, että arkkitehtuuri on samaa kuin rakentaminen. Saattaa olla, että arkkitehtien pyrkimykset on kanalisoitu etupäässä ajankohdan rakentamisongelmiin, mutta se ei anna aiheutta sotkea asioita. On selvää, että arkkitehti tulee hallita rakentaminen vähintään yhtä tarkasti, kuin ajattelijan on hallittava kielioppi. Mutta koska rakentaminen on paljon vaikeampaa ja mutkikkaampaa kuin kielioppi, arkkitehti joutuu pitkään ponnistelemaan sen parissa. Ponnistukset eivät kuitenkaan saajuuttua paikoilleen.

Mistä aiheutuu mielen liike? Määrätystä kategoristen elementtien — lieriöiden, kiillotetun lattian, kiillotettujen seinien — välisestä suhteesta? Sijaintiin liittyvien seikkojen sopusoinnusta? Plastisesta järjestelmästä, joka ulottaa vaikutuksensa komposition jokaiseen osaan? Aatteen yhtenäisyydestä, lähtien materiaalien yhtenäisyydestä ja päättyen palkiston yhtenäisyyteen.

Talon pohjapiirustus, sen tilavuus ja pinta-alat määräytyvät osaksi ongelman hyötynäkökohtien ja osaksi mielikuvituksen, plastisen luomisen pohjalta. Jo pohjapiirustusta laatiessaan ja siis kaiken sen osalta, joka kohoo maaperästä, arkkitehti on ollut plastikko. Hän on sopeuttanut hyötynäkökohdat plastisten tarkoituksensa mukaisesti, *hän on sommitellut.*

Sitten onkin ollut käsillä hetki, jolloin oli kaiverrettava *kasvonpiirteet*. Hän on pannut valon ja varjon tukemaan sitä, mitä hän on halunnut sanoa. Kuvaan on astunut palkistojärjestelmä plastisine elementteineen. Doorilainen palkisto on vapaa dynaamisista voimista. Se on totaalinen itsenäinen järjestelmä, joka saattaa kasvot — t.s. julkisivun säteileviksi tahi kuituneiksi. Palkistosta tunnetaan muo-

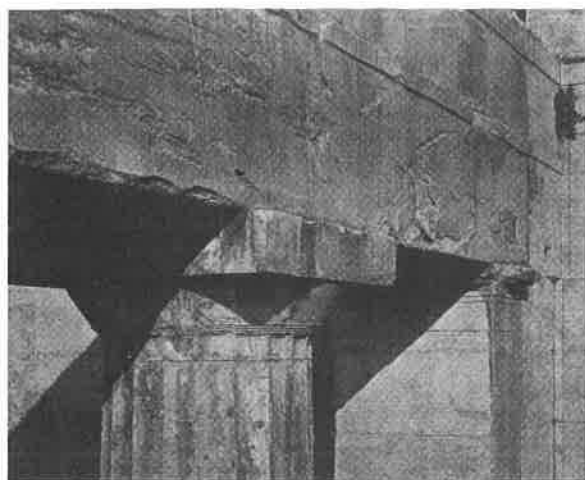

vaileva taiteilija; insinööri joutuu tässä väistymään; paikalle jää kuvanveistäjä. Palkistojärjestelmä on arkkitehdin koetinkivi. Palkistoa luodessaan hän joutuu seinää vasten: ollako kuvanveistäjä tahi eikö olla. Arkkitehtuuri on volyymien käsittelyä valossa: taitoa vaativaa.

Palkistokokonaisuutta luodessaan hän joutuu moduuleja käsittelemään, huomioiden valon ja varjon vaihtelut. Järjestelmän luomisprosessissa putoavat pois kovat miehet, huimapäiset miehet, kierot miehet, koska tehtävä kysyy puhtaasti kuvanveistäjää.

Kreikka ja Kreikassa Parthenon ovat merkinneet tämän puhtaan henkisen luomuksen, doorilaisen palkiston huippukohtaa.

Tajuua, ettei kysymys ole enää tavoista, perinteistä, rakennusmenetelmistä eikä sovellutuksista käytännön tarpeisiin. Kysymys on puhtaasta, siinä määrin henkilökohtaisesta keksinnöstä, että se on yhden miehen keksintö. Pheidias teki Parthenonin, sillä Ik-tinos ja Kallikrates, Parthenonin viralliset arkkiteh-

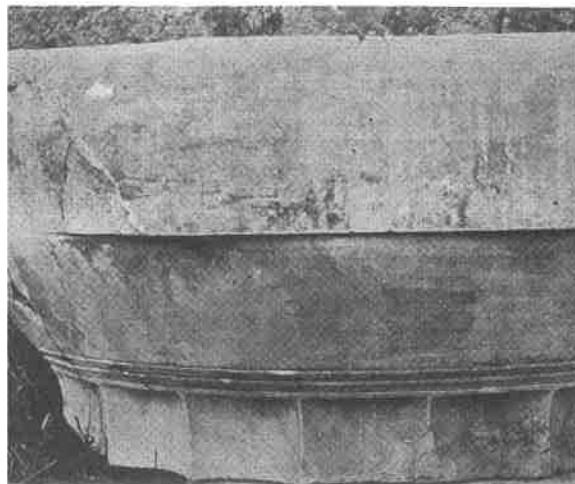

Yksityiskohdat täsmentyvät, reunakoristeet levittäytyvät, mittasuhteet vakiintuvat kapiteelien sivujen, kapiteelin ja palkiston välisen laatan ja arkkitraavin reunustan välillä.

dit, ovat tehneet muita doorilaisia temppeleitä, jotka näyttävät meistä kylmiltä ja melko yhdentekevilä. Intohimo, jalous, hengen suuruus — kaikki nämä ovat hyveitä, jotka kätkeytyvät palkiston geometriaan; suureita, jotka on järjestetty täsmällisissä suhteissa. Pheidias teki Parthenonin, suuri kuvanveistäjä Pheidias!

Koko maanpiirin ja kaikkien aikojen arkkitehtuurissa ei ole olemassa mitään samanveroista. Se on huippuhetki, jona jaloimpien ajatusten elähdyttämä

Sananselittäjärunoilijat ovat ilmoittaneet, että doorilaisen pylvään synnyn innoittajana on ollut maasta kohoava puu, vailla jalustaa jne. jne., mikä todistaa, että kaikki kauniit taiteen muodot ovat peräisin luonnosta. Tämä on täyttä pötyä, koska suorarunkoinen puu on tuntematon Kreikassa, jossa ei kasva muuta kuin käyriä pinjoja ja vääntyneitä oliivipuita. Kreikkalaiset loivat plastisen järjestelmän, joka vaikuttaa suoraan ja voimakkaasti aisteihimme: pylväät, pylväiden kanneluurit, mutkikkaan ja tarkoitukseltaan moninaisen palkiston, tasanteet, jotka ovat horisontin vastakohtana ja jotka yhdistävät horisonttiin. He käyttivät mitä taidokkaimpia epämuodostumia mukauttaen palkistojärjestelmän moitteettomasti optisiin lakeihin.

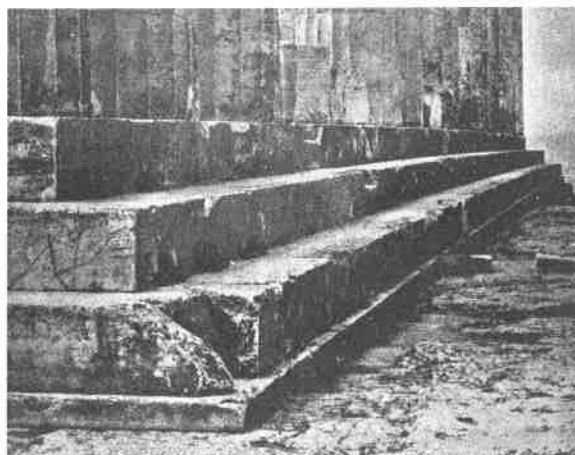
Millimetrin murto-osa tulee kuvaan mukaan. Reunuselementtejä on paljon, mutta ne on pantu syrjään voimaa suosien. Hämmästyttäviä epämuodostumia: Reunallistat kääntyvät mutkalle tahi taipuvat vertikaaliasentoon esittäytyäkseen paremmin silmälle. Kaiverretut viivat pysäyttävät puolihämärässä varjoja, jotka olisivat epämääräisiä.

ihminen kiteytti ne valon ja varjon plastiikaksi. Parthenonin *karniisi* on erehtymätön, leppymätön. Sen ankaruus ylittää tottumuksemme ja ihmisen normaalit mahdollisuudet. Tässä on muodon tunteusten fysiologian ja siihen mahdollisesti liittyvän matemaattisen spekulaation puhtain todistuskappale. Aistit naulitsevat meidät paikoillemme, henki tempaa meidät mukaansa, tulemme kosketukseen harmonian akselin kanssa. Kysymys ei ole lainkaan uskonnollisista opinkappaleista, symbolisesta kuvauksesta, luonnollisista vertauskuvista: nämä ovat yksinomaan puhtaita muotoja täsmällisissä suhteissa.

Kahden vuosituhannen ajan ne, jotka ovat nähneet Parthenonin, ovat tunteneet, että siinä oli kysymyksessä eräs arkkitehtuurin ratkaisevista hetkistä.

□

Olemme ratkaisevan hetken edessä! Nykyaikana, jolloin taiteet haparoivat ja jolloin esim. vähä vähältä uusia terveen ilmaisuuden muotoja löytävä maalaus-taide tyrmää niin kiivaasti katsojan, Parthenon suovarmuuksia: matemaattista laatua olevan ylivoimaisen tunne-elämyksen. (Huom. kirjoitettu 1920-luvulla).

The lime-stone columns of the Macellum (public meat hall) of imperial Pozzuoli have been found to register the sea-level at different epochs. The discoloured zones represent borings by colonies of Lithodomus Molluscs, active close to the sea-level.

Ateenan instituutin ystävien v. 1992 Magna Graecian matkalla tutustuttiin merkilliseen bradyseismos-ilmiöön, Etelä-Italian rannikon vuorottaiseen vajoamiseen ja kohoamiseen, josta on selviä todisteita. Tärkein "mittatikku" on Pozzuolin ns. Serapiksen temppeli — oikeastaan Macellum eli lihahalli — pystyssä olevine pylväineen, joissa on Lithodomus-simpukan puremien jälkiä. Koska ilmiö kiinnosti retkeilijöitä, toimitus julkaisee tässä - alkukielellä — London Illustrated News-aikakauslehdessä lainatun kirjoituksen, jossa asiantuntija selostaa ilmiötä.

RE-DRAWING THE COAST LINE OF SOUTHERN ITALY: A SURVEY OF SHIFTING SEA-LEVELS FROM GAETA TO MALTA, WITH REFERENCE TO PAESTUM

One of the archaeologist's tasks is to trace the extension of normal geological processes into history. The deposits which bury most sites are, after all, the continuation of geology, but so are earth movements either in the form of earthquakes, or in changes in the level of land and sea. Land levels are no more constant to-day than they have ever been. It is subsidence of the land since Roman times that makes necessary underwater exploration in the Mediterranean to-day. Much of the Italian coastline has been "drowned" by the slow sinking that followed the late ice age elevation. The classic locality of historical subsidence is the site of the Temple of Serapis at Pozzuoli. In 1847 an English traveller, C. Babbage, was the first to record the height which the Temple had risen since a period of mediaeval subsidence. The three famous columns which remained had been bored at a height now above sea level of 5.719 m. (18.75 ft.) by the marine mollusc, *lithodomus*, invariably a mark of wave level. The first precise measurements of the fall and rise of the land in the Bay of Naples were made in 1901 by Robert T. Gunther (father of the author of this article). Here it was found that since Roman times the land had sunk about 35 ft. (10.75 m.), and had

since risen about 19 ft. (5.8 m.). The period of elevation lasted from the 15th century into the 19th, which leaves the Roman ruins still about 16 ft. (4.8 m.) under water. In the last half century subsidence has been in general the rule, and in the last 30 years or so the Temple has been sinking at the rate of about 2 cm. a year.

Though it cannot be expected that the fall and rise of the land should be everywhere the same, observations in the Bay of Naples, along the coast of Capri, at the Blue Grotto, Sorrento or Amalfi and elsewhere are confirmed by those to the north in the Gulf of Gaeta.

At Terracina there is evidence no less convincing. In 312 B.C. Appius Claudicus Caecus had the Appian Way driven between the sea and the cliff, the Taglio di Pisco Montana, above the present Porta di Napoli. In the Middle Ages this road was impassable, as 16th-century maps show, and the Appian Way was returned to its older route to the north of the hills under which Terracina stands. To-day, at the Porta di Napoli, a shingle beach separates the motor road from the sea. A few feet above the road is the remains of a half-formed cave with the borings of *lithodomus* 20 ft. above the present sea level.

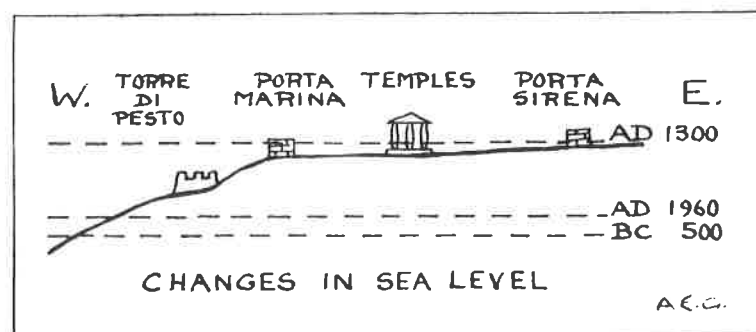
The columns of the S.C. Temple of Neptune, Paestum. Showing the typical effect of marine erosion with miniature caves up to 5 feet. — Photo: Marita Ahlström.

The incursion of the sea into the Pontine Marshes and into the Bay of Fondi, is too well known from historical records and maps to need more than mention. *With the fall of the land, it was said, the Roman Empire fell too. Perhaps malaria was as much the cause as anything else.*

There are, of course, not an abundance of sites where the oscillations of land level since Graeco-Roman time (and erosion by wave action which records it) can be related to the ruins of the period. South of the Bay of Naples, though there is ample evidence of the land having lain lower than it is at present, a convincing historical link has been lacking. The Temples of Paestum have recently however, provided an important clue, and help to date the 60-ft. levels traced half-way down the coast to Sicily. It has long been known that changes in land level have affected the plain of Paestum, but the fact that the Temples were partially submerged in the Middle Ages appears to have escaped notice. The Temples were built by the Greek colonists in about 600 B.C. By 540 B.C. Paestum was flourishing as a port with a rich hinterland. Under the Romans from 273 the neighbourhood was celebrated for its health until Strabo, born 63 B.C., recorded a change which was in process. The climate had become insalubrious; malaria spread from the swamps, occasioned, it was said by the silting up of the River Salsò due to the subsidence of the land. In consequence, Paestum declined and the population gradually moved to a new city Caput Aquae (Capacchio Vecchio) on higher ground. The historian's records raids by Saracens in A.D. 871 and the sack by Robert Guiscard in the 11th century. The city is then said to have become surrounded by marsh, and so disappeared under vegetation. The 16th century found the land rising again. By the 18th the Temples stood on dry land and excavation started, eventually revealing one of the great masterpieces of Greek architecture. But this story says nothing of what happened between the 11th and the 16th centuries.

In October 1963 the present writer completed a study of the land levels down the Calabrian coast with a visit to the high cliff falling from Agropoli, 10 km. south of Paestum. On this cliff marine levels at 4, 11 and 20 ft. are clearly preserved; that at 60 ft., of which there was also evidence to the south, just traceable. The Temples of Paestum were to be the last point of call. It was scarcely to be expected that they would provide the final key. Yet the travertine rock of which the Temples are built showed marine erosion patterns resembling those seen on the Calabrian limestones. All that was required was the confirming evidence of the boring mollusc *lithodomus*.

This was first found on the outside of the west columns of the Temple of Ceres at about 5 ft. above the Temple floor. In the Temple of Neptune the characteristic holes were also found not more than 5 ft. from the floor. Further, the bases of the columns and blocks lining the *cella* had been markedly eroded, as if by swirling waters, certainly not to that extent by aerial erosion or by the habits of acolytes. Further examination showed more extensive borings, and colonies of *lithodomi* all over the site down to ground level. At the Porta Sirena, near the Station, *lithodomi* were found on the inside walls some 3 ft. above the

Three phases of Paestum: a diagram showing the sea-level, when the temples were built, in the middle ages, and to-day.

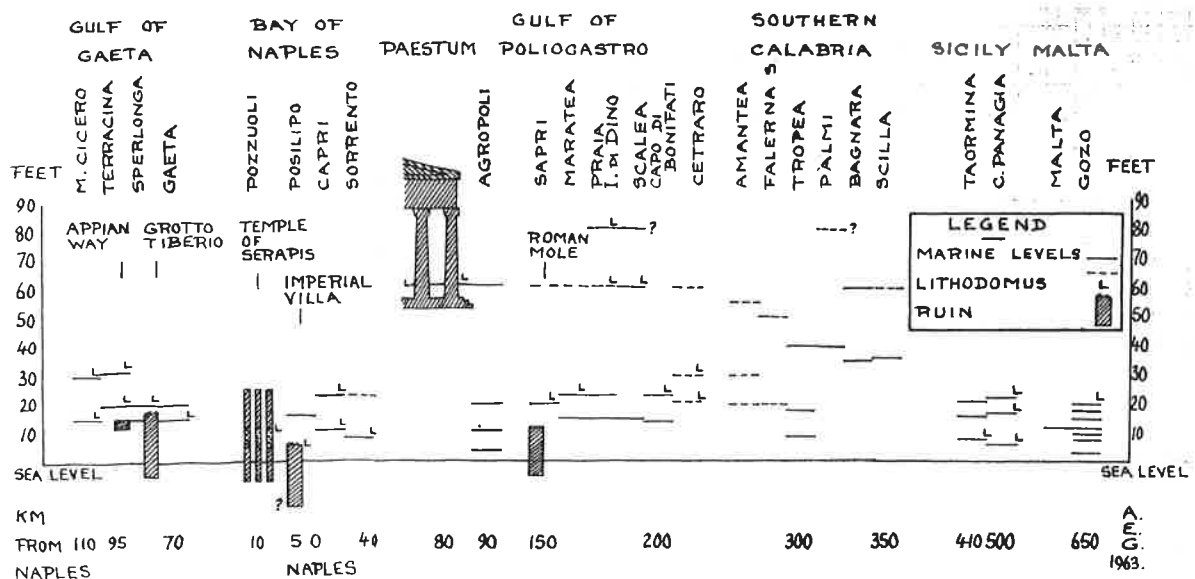
At Agropoli, 10 km south of Paestum. The rock is marked by marine erosion along the line indicated: the same as that of the temples.

ground, about equivalent to the 5-ft. level in the Temples. It was clear, then, that the whole site of the Temples had at one time been submerged by the sea up to a level of about a fifth of their height. The absence of any well-marked band of borings usual elsewhere suggests that the sea was not long enough over the site for large numbers of molluscs to migrate there from north and south. The confirmation from the Temples of Paestum that the 60-ft. marine subsidence level is a historical one raises questions of some moment. If, as in the Bay of Naples, the land has still 16 ft. to rise, the total subsidence at Paestum may be 76 ft. And what of the Bay of Naples itself, the Gulf of Gaeta or the Port of Ostia? In Calabria there is little doubt that this level extends south beyond Agropoli to near Sapri, where the Roman mole is still partly submerged, to the famous caves of Praia and the I. di Dino, to Scalea and at least as

*A detail of a column of the Temple of Neptune showing the borings of marine molluscs.
— Photo: Marita Ahlström.*

Paestum evidence – and the shifting sea-level of southern Italy.

far south as Amantea, half-way to Sicily. The marine lines above the 60-ft. level in caves, in-cuts and *lithodomus* borings, like the 9;-ft. perforations at Praia may, on the other hand, be prehistoric. But historical levels certainly extend down the toe of Italy, through Sicily and to Malta and beyond. The best marked of these levels are the 40-ft., 20/23-ft. and 10-ft. levels well preserved on the shelly limestone rock at Tropea. In Sicily, in Mazzaro Bay below Taormina, a 16-ft. level is very well marked, and this is carried through to the Capo di Panagia, north of Syracuse. These may be equivalent to the 20-ft. Calabrian level, which in Malta is found at 13 ft. above present sea level. Of the land having risen down this coast there is evidence in plenty extending well into this century. Maps of 1580, for instance, show the little Phoenician township of Scalea with the sea harbour at its foot, now a half a mile away from it. At Gioija Tauro the rings to which the Saracens tied their ships were in 1907 23 ft. above water level. At Palmi rocks have emerged in the last 50 years. The Roman harbour mole at Sapri has a line of *lithodomus* well above the sea. But the historical submergence of 76 ft. along this coastline is significant. It means that much of the low lying, fertile land like the Plain of Paestum or of San Eufemia would have been under water for some centuries after the fall of Rome. One is

The modern road, replacing the Via Appia from 312. B.C., here turns the steep rocks to the south of Terracina, the ancient Anxur. In the middle-ages this road was submerged an impassable as 16th century maps show.

brought to wonder whether the traditional superstition of the Italian paesant was not encouraged by the invasion of the sea after the passing of the millenium. For a thousand years his church had told him of the Flood. And there it was driving him from his homestead on the fertile plains into the dry inhospitality of the limestone hills.

SÄÄSTÖÄ

“Mitä Matkatoimisto Kalevalla on tarjottavana yrityksille, jotka ovat riippuvaisia kansainvälisistä kontakteista, mutta ovat pakotettuja kustannussäästöihin, MatkaKalevan aluejohtaja Olli Kauremaa.”

“Kustannukset saadaan kuriin suunnittelemalla ja järje-
tämällä nykyinen matkustuskäytäntö. MatkaKalevan edus-
tajan kanssa käydään nämä asiat läpi ja yhdessä toteu-
tamme edullisimmat mahdolliset matkustustavat ja
-muodot. Kustannussäästöä saadaan käyttämällä Matka-
Kalevan edullisia lentohintoja sekä Wagons-lits'in, maail-
man kolmanneksi suurimman matkatoimiston, erikoishin-
taisia hotelleja kaikissa maanosissa. Näistä ja kaikista
muista kustannussäästöistä kerromme mielellämme
lisää.”

Liikematkanne onnistuminen ei ole samantekevää.

**Wagons-lits
Travel
Representative**

MatkaKaleva

SÄÄSTÖÄ LIIKEMATKUSTUKSEEN

Yhteinen vaihde (90) 61 811

*Capitolium-aukio itävalais-
tuksessa. Marcus Aure-
liuksen pronssihevonen ir-
rallisine ratsastajineen on
siirtynyt konservoitavaksi
 eikä palaa paikalleen, sillä
 jäljennös on tekeillä.*

Capitolium-kukkula ja sen museot

Antiikin Rooman julkisen elämän keskus oli Capitolium-kukkulalla, jossa sijaitsivat sekä linna -Arx — että Juppiter Optimus Maximum'in arvossa-pidetty temppeli. Kukkulan merkitys pysyi keskiajal- la jotakuinkin muuttumattomana, sillä linnan pai- kalla oli Ara Coeli-niminen kirkko ja sen juurella Tabularium, muinainen valtionarkisto, jonka ylä- puolelle oli epämuotoisen aukion varrelle rakennet- tu Rooman kunnallishallinnon keskus Senaattoripa- latsi. Palatsi muistutti puolustuskelpoista linnaa, sil- lä 1200- ja 1300-luvuilla elettiin levotonta aikaa. Kansa nousi herkästi Kirkkovaltion hallitsijaa — paavia — vastaan, mikä tiesi verisiä kahakoita. Tääl- tä käsin hoidettiin myös oikeuslaitosta ja täällä toi- meenpantiin myös julkiset teloitukset. Paavi Bonifa- cius IX, Tomacelli, (1389-1404) vahvisti rakennuk- sen puolustuskykyä lisäämällä sen selustaan siihen aikaan vielä paksun maakerroksen peittämälle Fo- rum Romanumille päin katsovan kapean tornin.

1400-luvun keskivaiheilla rakentajapaavi Nico- laus V, Parentucelli, (1447-1455) päätti kohentaa linnamaisen palatsin edustavaksi hallintorakennuk- seksi juuri tähän aikaan nousussa olevan renessans- sin henkeen. Sen oikealle laidalle paavi rakennutti konservaattoreiksi sanottuja virkamiehiä varten oman hallintorakennuksen, josta kehittyi virallinen edustustalo, Konservaattoripalatsi. Molempia ra- kennuksia koristivat ulkosalle sijoitetut, kaivauksis-

sa löydetty marmori- ja pronssiveistokset, jotka paa- vi Sixtus IV, della Rovere, (1471-1484) lahjoitti. Si- sätiloissa käytettiin hiottua marmoria permantoihin ja kynnyksiin sekä ovien ja ikkunoiden kehyksiksi. Näin oli syntynyt julkinen aukio, jonka taustana oli Senaattoripalatsi, oikealla laidalla Konservaattoripa- latsi ja vasemmalla Ara Coeli-kirkon jyrä ja karu tukimuuri.

Tätä rakennuskautta seurasi rappeutuminen var- sinkin "sacco di Roman", vuonna 1527 tapahtuneen Rooman ryöstön seurauksena. Vasta 1500-luvun keskivaiheilla yleinen ränsistymisen pakotti paavi Paavali III:n, Farnese, (1534-1549) suuriin korjaus- töihin ja parannuksiin laajalla kaupunkialueella. Koska keisari Kaarle V oli tulossa merkittävälle val- tiotvieraillulle, Roomassa suoritettiin perusteellisia raivaus- ja kunnostustöitä. Konservaattorit panivat erityistä painoa Capitoliumin kohentamiselle, mihin paavi suostuikin uskoen vaativan tehtävän itselleen Michel Angelolle. Näin lähti liikkeelle taidehistorial- lisesti ensiarvoisen tärkeä ja varsin pitkään kestävä projekti. Suuri taiteilija sai vapaat kädet kukkulan kehittämässä yhtenäiseksi taideteokseksi. Tehtä- vän suorittaminen kesti tasan sata vuotta, eikä kai- kessa toteutettu suuren taiteilijan piirustuksia: ole- massa olevien palatsien julkisivut muutettiin myö- häisrenessanssin hengessä "klassisiksi" lisäämällä korinttilaisia ja joonialaisia pilastereita. Taustalla olevan Senaattoripalatsin julkisivua täydennettiin juhllallisilla kaksoisportilla yhdistäen niihin taita- vasti suurikokoiset antiikkiset veistokset — kaksi makuuasennossa olevaa jokijumalaa ynnä istuva Pallas Athene "Dea Roma" -nimisenä.

Capitoliumin senaattoripalatsi Forum Romanumin suunnalta nähtynä. Jykevää perustus koostuu tasavallanaikaisesta valtioneuvostosta: "Tabulariumista". Tanskalaisen C. Hansenin (1804-1880) öljymaalauksen mukaan.

Konservaattoripalatsin julkisivuun liitettiin taitavasti erikoinen pilasterijärjestelmä, jolla suuri taiteilija kerran jälleen antoi näytteen nerokkuudestaan. Aukion vastapäiselle puolelle suunniteltiin aivan uusi museorakennus — Palazzo del Museo — jossa Konservaattoripalatsin aukion puoleinen seinämä toistui komeana julkisivuna. Tilaa tässä oli kuitenkin niukasti, joten ahtaalle epämuotoiselle paikalle kohosi tavallaan kulissirakennus. Sisäpiha suihkukaivoineen tuli kuuluisaksi ja viehättää edelleenkin nykyajan matkailijaa. Erittäin kallis museorakennus valmistui vasta v. 1655 ja se otettiin lopullisesti museokäyttöön vasta 1800-luvulla.

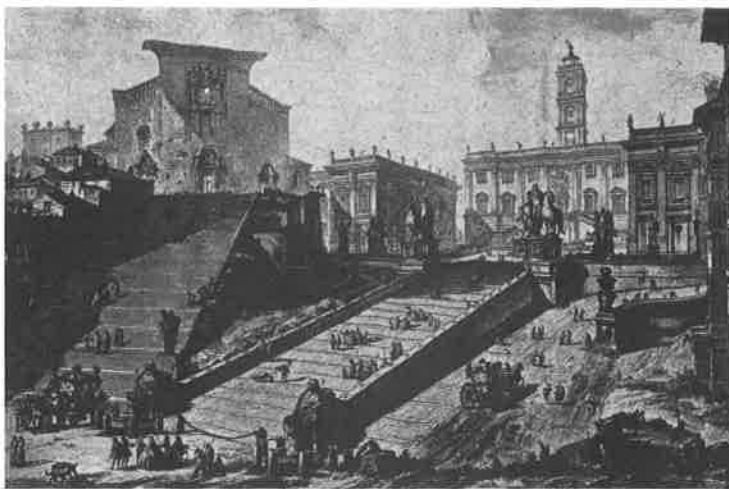
Lopullisesti taiteilija ryhtyi kehittämään ulkotiloja julkiseksi aukioksi luomalla ovaalinmuotoisen upotetun, keskeltä aaltomaisesti kohoavan aukion pinnan, jonka keskelle — paavien vaatimuksesta — sijoitettiin keisari Marcus Aureliuksen pronssinen ratsastajapatsas. Aukion pinta valmistui lopullisesti vasta tällä vuosisadalla. Keisariajalta poikkeuksellisesti säilynyt taideteos, jota kristityt olivat pitäneet Constantinuksena ja siis kristittynä, oli vuosisatojen ajan ollut sijoitettuna San Giovanni in Laterano-kirkon edustalle.

Kukkulan juurelta ylös aukion tasolle rakennettiin leveä, loiva kävelyramppi, la Cordonata, joka päättyi veistokselliseen kaiteeseen. Sinne sijoitettiin kaivauksissa löytyneitä parillisia marmoriveistoksia (1565). Samasta lähtökohdasta nousivat myös Ara Coeli-kirkkoon johtavat mahtavat portaat, la Scalinata. Näin syntyi taidehistoriallisesti ensiarvoisen tärkeä myöhäisrenessanssia edustava kokonaisuus, jota yhä ihaillaan, analysoidaan ja jäljitellään.

Varhaisessa vaiheessa, alkavalla 1500-luvulla, tänne ryhdyttiin sijoittamaan näyttäviä taideteoksia, antiikin veistoksia, joita löytyi satunnaisesti ja vaivaa näkemättä sekä Rooman muurien ympäröimältä alueelta että maaseudulta. Paavi Sixtus IV (della Rovere) lahjoitti tänne 1480-luvulla useita kuuluisia, siihen saakka Lateraani-basilikassa näytteillä olleita pronssiveistoksia. Julius II, hankin della Rovere-sukua (joka työllisti sekä Raffaelloa että Michel Angeloa) keräili itselleen määrätietoisesti antiikki-esineitä sijoittaen ne Vatikaanin etäiseen puutarhapalviljonkiin, josta sittemmin kehittyi Vatikaanin valtava museokompleksi. Humanistisesti sivistyneissä piireissä "pakanallisen" taiteen säilyneet teokset herättivät suurta innostusta, Roomassa näi-

Palazzo del museon kuuluisa Cortile suihkukaivoineen ja jokijumalaineen (ns. Marforio) siirretty nykyiselle paikalleen keskiaikaisesta kaupungista.

*Giovanni Battista Piranesin piirros Aracoe-
lin kirkon portaista — La Scalinata — ja
Capitolium-aukiolle johtavasta kävely-
kasta — La Cordonata. 1700-luvun keski-
paikkeille ajoittuva kuparipiirros esittää au-
kiota lopullisessa muodossaan.*

hin akoihin vierailleissa uskonpuhdistajissa — Lutherissa ynnä muissa — sen sijaan paheksuntaa ja inhoa. Saksalaisten munkkien vaatiessa kokoelman hävittämistä paavit määräisivät marmorifragmentit ja torsot siirrettäviksi Capitolium-kukkulalle v. 1566 tienoilla. Näin kartutettiin Rooman kaupungin nimissä olevia kokoelmia. Paavien innolle kerätä klasista taidetta tämä toimenpide merkitsi kuitenkin loppua 1700-luvun alkuun saakka. Tästä huolimatta Rooman yläluokka, ylhäisaatelisto ja kardinaalit, keräilivät kilvan antiikkiesineitä käyttäen valtavia tulojaan näyttävien kokoelmien luomiseen. Näin syntyivät 1600- ja 1700-luvuilla Rooman ruhtinasukujen kuuluisat yksityiskokoelmat, joita tultiin katsomaan läheltä ja kaukaa niistä mallia ottaen.

Tällainen oli kardinaali Alessandro Albaninkin kuuluisa kokoelma, jonka keräämiseen hän säästelemättä tuhlassi suuren omaisuuden. Taideteokset sijoitettiin Villa Albaniin — nykyiseen Villa Torloniaan — jonka arvokkaan kirjaston hoitajana toimi pohjoissaksalainen Winckelmann kehittyen virka paikallaan ensimmäiseksi antiikin taiteen asiantuntijaksi. Ilo jäi kuitenkin lyhtyaikaiseksi, sillä Albani joutui luopumaan kokoelmastaan, jonka paavi Clemens XII, Corsini, (1730-1740), viisasta kyllä, lunasti ja siirretti Capitoliumin museoihin. 1700-luvun paavit pitivät kylläkin yksipuolisesti silmällä Vatikanin kokoelmien etuja. — Siitä tehdään selkoa erikseen. — Vasta päättyvällä 1800-luvulla kirkkovaltion luhistuttua ja kuninkaallisen Italian vallattua Rooman v. 1870 Capitoliumin museoihin tulvi jälleen löytöjä sitä mukaa kuin rajusti kasvavan kaupungin reuna-alueille nousi kerrostaloja keisariajan asutusten perustuksille. Löydettyjä taideteoksia säilytettiin alkuvaiheessa jyrkän Tabulariumin käytävillä eli siis Senaattoripalatsin tasavallanaikuisissa pohjakerroksissa, kunnes tiloja valmistui aukion museorakennuksiin. Sitä mukaa kuin raivauksissa paljastui taloja stucco-kattoineen, seinämaalauksineen ja lattiamosaiikkeineen, tarvittiin yhä lisää väliä säilytys- ja näyttelytiloja. Tarkoitukseen otet-

tiin keisari Diolectianuksen laajat kylpylärauniot, joista häädettiin siellä toiminut luostari. Näin syntyi Museo Nazionale delle Terme, joka korosti Italian kuningaskunnan uutta roolia ja johon siirrettiin arkeologista aineistoa laajalta alueelta — ei kuitenkaan esihistoriallista eikä etruskiaineistoa. Tässä vaiheessa paavillisten kokoelmien kehitys pysähtyi luonnollisista syistä, sillä vuodesta 1870 lähtien paavit olivat ”vankeina” pieneksi kutistuneessa Vatikanissaan. Capitoliumilla, kunnallisessa keskuksessa, kehitys sen sijaan jatkui varsinkin 1930-luvulla, jolloin Mussolini laajensi Konservattoripalatsia liittä-mällä siihen Palazzo Caffarellin, jossa oli aikaisemmin sijainnut keisarillisen Saksan suurlähetystö. Varovasti purkamalla paljastettiin pohjakerroksista kappale ikimuistoisen Juppiter-temppelin tuffikivijalkaa. Laajennusosa lukuisine näyttelyhuoneineen tunnettiin kauan Museo Mussolinina. Täten saatiin jatkuvasti lisääntyvälle aineistolle näyttelytilaa.

Jakoperusteet — Capitoliumilleko vai Termini-museoon — eivät ole ulkopuolisille selvät. Karkeasti määritellen Capitoliumille on kautta aikojen sijoitettu näyttävää taidetta, varsinkin veistoksia, huipputasen mosaiikkeja ynnä kaupungin topografiaan liittyvät kartat, reliefit ym. Palazzo del Museo, luonteeltaan 1500-luvun henkeen luotu juhlallinen veistuskokoelma, edustaa jäykkää, jo taakse jäänyttä museotekniikkaa lukemattomine muoto- ja rintakuvineen, jotka ovat kauttaaltaan roomalaisia kopioita. Palazzo dei Conservatori on loistava edustustalo, jossa esillä olevat taideteokset luovat ainutlaatuisen ilmapiirin. Sisäpihalle, cortileen, on sijoitettu tärkeitä fragmentteja, varsinkin Constantinuksen jättiläiskuvan fragmentteja, ja — seinälle kiinnitettynä — marmorisen kaupunkikartan, ns. Forma Urbis’in fragmentit todennäköisenä yhdistelmänä. Rakennuksen juhlatiloissa on Rooman myyttiseen menneisyyteen liittyviä suuria seinäfreskoja.

"Nauru-saarella" ruodittiin naurun olemusta

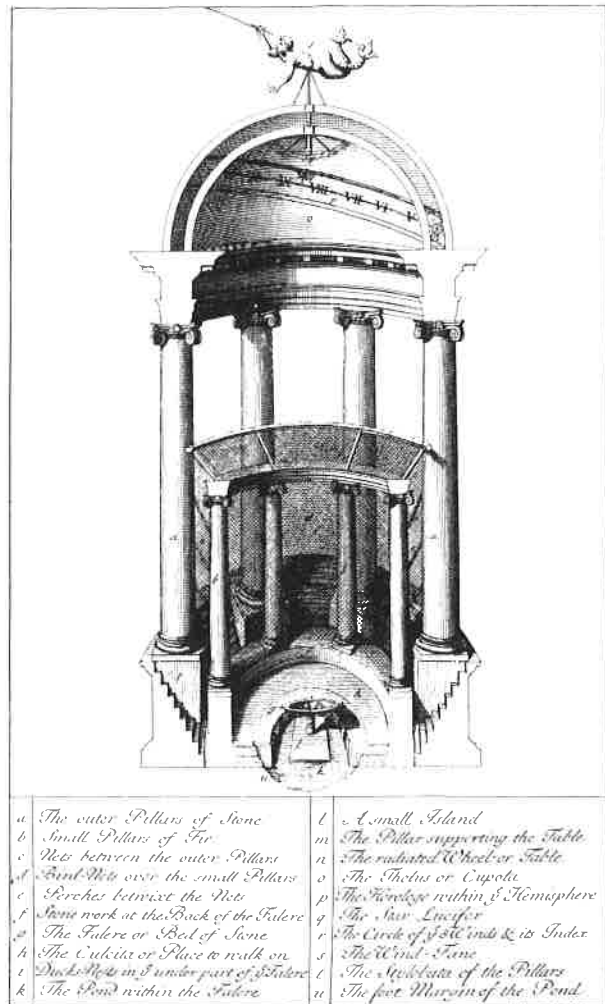
The Phenomenon of Laughter in the Ancient and Modern World.
Vi Summer Symposium, 25.7.-1.8. 1993
Archipelago Research Institute, Seili
(University of Turku)

Turun yliopiston Saaristomerien tutkimuslaitoksen alus *Aurelia* vei nyt jo kuudennen kerran järjestetyn kesäsymposiumin osanottajat Seilin (Själö) saarelle pohtimaan naurun ilmiötä ja olemusta. Ehkä dos. Siegfried Jäkelin mieliin jäi itämään symposiumin (1991) makeat naurut ja jonkun osanottajan heitto nauru-seminaarin järjestämisestä. Joka tapauksessa aihe on herättänyt sen verran kiinnostusta, että symposiumin toinen osa järjestetään heinäkuussa 1994. Teema sinänsä ei ole uusi ja yllättävä. Esimerkkinä huumorin tutkimuksen — toki eivät aina nauru ja huumori käy käsikädessä — jatkuvuudesta käyköön julkaisu *Humor: International Journal of Humor Research*. Suomessa naurun historiaan johdatti Olli Alho kirjassaan *Hulluuden puolustus — ja muita kirjoituksia naurun historiasta* (1988) viitaten mm. Mihail Bahtin tutkimuksiin. Bahtin mainittiin usein myös Seilin nauru-symposiumissa.

Seilin saarella järjestettynä kesäsymposium on saanut erityistä kiitosta ulkomaisilta osanottajilta, ei vähiten viehättävän ja rauhallisen saaristoluonnon ansiosta. Allekirjoittanut joutui tällä kertaa neljänä iltana saunan lämmitykseen saaden ystävällisen "servus saunaticuksen" tittelin. Kun lisäksi tutkimuskeskuksen henkilökunta on pitänyt osanottajista erityistä huolta, on ilmapiiri ollut välitön. Erityinen etu saarella olost on ollut myös siitä, ettei kenelläkään ole voinut olla kiire minnekään; lauttayhteydet kun Seiliin ovat taas jonkin verran heikentyneet.

Symposiumin osanottajia kiinnosti kovin myös Seilin historia. Saarella sijaitti aikoinaan lepraparan-tola ja sen jälkeen mielisairaala, kunnes 1960-luvulta ryhdyttiin rakennuksia kunnostamaan yliopiston Saaristomerien tutkimusta varten. Paikka on ollut myös muiden tieteenalojen ahkerassa seminaarikäytössä. Klassillinen filologia järjesti toukokuussa 1991 "Julmuus-seminaarin" (Politics of Cruelty) ja edellisessä kesäsymposiumissa, sekin vuonna 1991, pohdittiin historian, kirjallisuuden ja filosofian keskinäistä vuorovaikutusta.

Nyt Seilissä siis paneuduttiin naurun, huumorin ja ironian ilmiöihin. Seilistä tuli "Nauru-saari". Useimmat teemoista keskittyivät joko suoraan tai välillisesti antiikin kirjallisuuteen. Valitettavasti Carles Miralles (Universitat de Barcelona) joutui perumaan tulonsa, mutta lähetti symposiumille valmiiksi saamansa paperin "Laughter in the Odyssey".

Poikkileikkaus Varron 'ornithonista'. Laina Robert Castell'in 'Villas of the Ancients Illustrated'. London 1728.

Hellmut Flashar (Universität München), joka valmistelee julkaisua saksalaisen lehdistön kulttuuri-palstojen teatterikritiikistä (antiikin draamat), esitelmöi attikalaisen vanhan komedian, Aristofaneen, huumorista: "Das Lachen und die Alte Komödie".

Barbara K. Gold (Hamilton College) keskittyi "feministisestä" näkökulmasta Juvenalisen VI Satiin ironiaan ja sosiaaliseen ympäristöön kysyen mille Juvenalisen vitseille nainen naurui ja nauraa? ("Taking a Crack at Old Jokes and Stereotypes in Satire 6: Resisting Juvenal"). Gold havainnollisti, kuinka Juvenalis, vaikka näennäisesti vastustikin ja ivaili naisvastaista ilmapiiriä, itse viisaasti (teeskennellen vakavaa "tutkijaa") loi sukupuolinnormeja, jotka heijastelivat hänen aikansa sosiaalista todellisuutta.

Paola Angeli Bernardin (Università di Urbino) esitelmöi huumorin perustekijöistä Lukianoksen kirjallisessa tuotannossa, ironisesta ja parodisesta asenteesta sekä yhteiskunnan moniarvoisuudesta: "Humour in the Work of Lucian".

Zeph Stewart (Harvard University), Rosamond K. Sprague (University of South Carolina) ja Reimar Müller (Fördergesellschaft Europäische Aufklärung) pohtivat naurua filosofien teksteissä:

Stewart ("The Laughter of the Philosophers") muistutti, kuinka Platon paheksui nauramista kriti-

soidessaan homeerista epiikkaa (Respubl. 3 ja Leges 5). Platonin tuomio voimakkailla tunteilla ja hänen käsityksensä naurun syistä ja kohteista ovat olleet myöhempien kirjoittajien tukena. Aristoteleen yritys määritellä naurun sopiva vaikutusalue aloitti vuosisatoja jatkuneen keskustelun retoriikan ja kirjallisuuden teorian alalla.

Sprague arvioi esitelmässään "Platonic Jokes with Philosophical Points", ettei Platon (Euthd. 286C, Crat. 429Bsqq.) uskonut vakavasti kumpaankaan toisilleen ristiriidassa olleeseen oppisuuntaan, Elean koulukuntaan ja Kratyloksen kannattamaan Herakleitoksen filosofiaan. Kumpikin oppi teki eettiset vivahde-erot Platonin perusteella (Spraguen mielestä) mahdottomiksi.

Müller tutustutti kuulijat "nauravan" filosofin Demokritoksen eettiseen *euthymia*-ihanteeseen: "Demokrit — der "lachhende Philosoph".

Toivo Viljamaa (Turun yliopisto) tarkasteli Quintilianuksen määrittelyä käsitteelle *ridiculum*: "Quintilian's Theory on *ridiculum*". Mm. Cicero ja Quintiliatus pitivät hyvän puhujan merkinä kykyä vedota tunteisiin. Näin he kehittivät teorian myös naurusta ja huumorista puhetaidossa. Viljamaa keskittyi käsitteeseen *dicacitas* (sanavalmius): miten sanaleikeillä luotiin vitsejä, millaisia esimerkkejä Quintilianus antaa ja mitä mieltä hän oli niiden soveltumisesta puhujan tarkoituksiin.

Robert Garlandin (Colgate University, Hamilton) teema oli "Laughing at the Handicapped", ilonpito ihmisen erilaisuuden (esim. ruumiinvamma, ulkonäkö) kustannuksella kirjallisuudessa ja taiteessa ja mitä ilmiö kertoo todellisista asenteista. Esim. Plutarkhoksen (Mor. 621e) mukaan tyyppillisiä tehtäviä, joihin paatunut "trimalchio" saattoi pitovieraansa pakottaa, oli määrätä änkyttävä laulamaan, kalju kampaamaan tukkaansa tai ontuva tanssiin rasvaisen viinileilin päällä.

Allekirjoittanut tarkasteli keisarielämäkertojen ja Veikko Huovisen "Joe-Sedän" huumoria esitelmässä "A Jestin Emperor in Roman Biography — Who is Laughing at Whose Expense?". Keskityin hyvän ja pahan huumorin ominaisuuksiin anekdooteissa, joissa hallitsija on leikkisällä tuulella.

Keskiajan saksalaista naurukulttuuria esitteli Ulrich Müller (Universität Salzburg): "Zur Lachkultur in der deutschen Literatur des Mittelalters: Neidhart und Neidhart Fuchs". Müller valmistelee julkaisua Neidhartin (1200-luvulla) huumoria pursuvista sanoituksista. Neidhart-Lieder ovat jaettavissa hovilauluihin ja rahvaanlauluihin. Symposiumissa Müller mm. soitti nauhalta Neidhartin kevätaiheet "Der Veihel" (c17) ja "Willekomen Maien Schein" (c11).

Lauri Lindgren (Turun yliopisto) esitelmöi renessanssikirjailija F. Rabelais'n tuotannosta: "Die Funktion des Lachens bei Rabelais." Lindgren keskittyi kirjailijan keinoihin kytkeä naurun ilmiö elä-

män ja kuoleman peruskysymyksiin, uskonnon kaksinaismoralismiin sekä julkisen ja yksityiselämän ristiriitoihin. Esitelmä johdatti vilkkaaseen keskusteluun Mihail Bahtinin nauruteorioista.

Juliane Vogel (Universität Wien) tarkasteli itävaltalaisen draamakirjailijan H. Hofmannsthalin (1874-1929) komedioita: "Hofmannsthal und seine Komödie". Vogel paneutui kirjailijan taitoon alistaa nauru eräänlaisen "sublimaatioprosessin" osaseksi.

Elisabeth Pilet (Turun yliopisto) esitteli vuosisadan vaihteen ranskalaisen café concert perinteen juoppohuumoria: "Drunks and Drunkenness As a Comic Theme in the Parisian Chanson at the Turn of the Century".

Risto Hiltunen (Turun yliopisto) tarkasteli englannin kielen termien 'laugh' ja 'laughter' semantiikkaa ja niiden suhdetta englannin idiomirakenteeseen: "No Laughing matter": Words Denoting Laughter in English Idioms".

Carl A. Rubino (Hamilton College) perehdytti esitelmässään "Joyous Entropy — Laughter and the Science of Thermodynamics" naurun psykologiaan ja fysiologiaan: synnyttääkö odottamaton, yllättävä ja psyykkiseen systeemiin sopimaton muutos naurureaktion? Onko tämän ilmiön protoaste lapsen naurussa: kun lapsi nauraa yllättävälle, hän ihmettelee (=reagoi) maailmaa, johon on syntynyt?

Pierre de la Ruffinière du Prey (Queen's University, Kingston), taidehistorian professori, teki läpileikkauksen siitä, mikä kaupungissa, rakennustaiteellisenä konstruktiona, on ollut naurettavaa — ja joskus traagistakin (Laughter at the expense of the city). Aristofaneen näytelmässä "Linnut" kuvitteellinen lintujen kaupunki on vitsi, jonka kärki kohdistuu Platoniin ja Aristoteleehen tai miletoslaiseen kaupunkisuunnittelijaan Hippodamokseen. M. Terentius Varro (Rust. 3) taas irvaili *ornithonien*, lintutalojen, rakentamisvillitystä, samalla aikansa loisteesta villa-kulttuuria, joka oli vierasta varhaisemalle tasavallan ajalle. Aristofaneesta ja Varrosta du Prey eteni teollisen vallankumouksen rötelöarkkitehtuuria kritisoineeseen arkkitehti-moralisti A.W.N. Puginiin (1800-luvulla). Hänen ihanteensa oli keskiajan kaupunki. Lopuksi du Prey otti esille vuonna 1946 syntyneen filosofin ja arkkitehdin L. Krierin. Krier ei tosin naura Platonin kustannuksella, vaan ylläpitää kuvaa kaupungista ainoana järkevänä ratkaisuna sivistyksen ylläpitämiseksi.

Saanan ehkä vielä kuulla, herättikö maamme nykyinen kaupunkiarkkitehtuuri du Preyssä naurua. Helsingissä häntä kovin kiinnosti tulevan modernin taiteen museon ja eduskuntatalon tyylien erilaisuus; tulevaisuuden rakennustaiteellinen kokonaisuus, joka veti hänen ilmeensä vakavaksi.

Tiber luovuttaa salaperäiset rauniot

Muinaisen sillan unohdetut rauniot ovat nousseet esiin Tiber-joen syvyyksistä saaden Ikuisen Kaupungin arkeologit ymmälleen.

Vuosisatojen ajan pyörteiset vedet ovat kätkenneet sillan jäännökset, mutta epätavalliseen aikaan tapahtunut veden pinnan lasku on jättänyt yhden kaaren perustukset töröttämään vedestä esiin Ponte Vittorio Emanuelen yläpuolella.

”Sillan alkuperä on mysteeri. Vanhat kirjoitetut lähteet eivät mainitse sitä lainkaan”, selitti prof. Emilio Rodriguez Almeida, espanjalainen arkeologi ja Rooman topografian tuntija.

Joka päivä pieniä matkailijaryhmiä kerääntyy Tiberin rantapenkereille tuijottamaan raunioita, joista roomalaiset eivät ole vuosisatoihin tienneet mitään. Ainoa maininta sisältyy keskiaikaiseen oppaaseen, joka tunnetaan ”Mirabilia Urbis’in” nimellä ja joka mainitsee ”Pons Neronianus” -nimisen raunion.

Ainoa vihje sen olemassaolosta saatiin v. 1911,

kun Vittorio Emanuelen siltaa rakentavat insinöörit löysivät roomalaisen veistoksen käsivarren.

”On uskomatonta, että kukaan ei ole kiinnittänyt aikaisemmin raunioihin mitään huomiota”, Almeida sanoi. ”Ainakin puoli kaarta on koskemattomana pinnan yläpuolella.”

Almeida uskoo, että silta rakennettiin AD 60 keisari Caligulan määräyksestä yhdistämään Marskenttä Neron sirkukseen, jonka lähistöllä apostoli Pietari teloitettiin ja jossa nyt sijaitsee Pietarin kirkko. Arkeologit ovat ymmällään päätöksestä rakentaa silta jyrkkään mutkaan, jossa se oli alttiina salakavalille virtauksille.

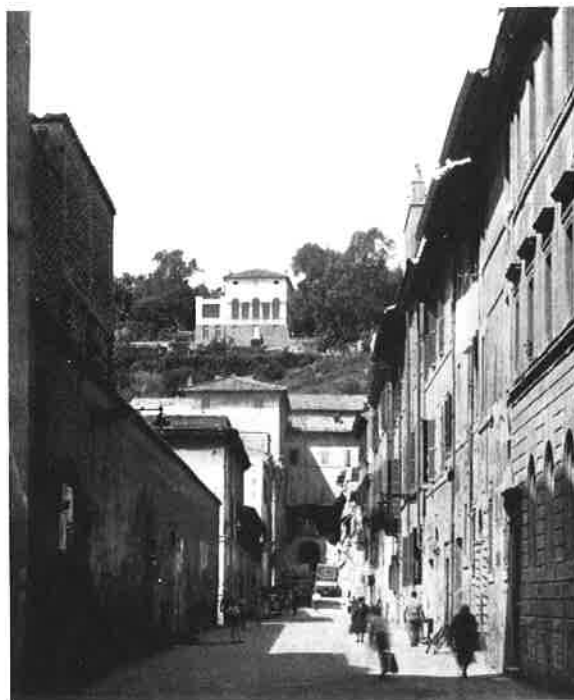
Almeida otaksuu rakennelman sortuneen muutama vuosikymmenen kuluttua valmistumisestaan.

Mutta aika ja rahan puute työskentelevät hänen suunnitelmiaan vastaan. ”Hetimit kun sataa, joki peittää sillan uudelleen”, hän sanoi.

Villa Lanten ystävien tiedoitus

Muistitiedon keruu

Villa Lanten 40-vuotisjuhliin liittyen Villa Lanten Ystävien hallitus on päättänyt ryhtyä kokoamaan muistitietoa Villa Lantessa asuneilta ja siellä kurssilla olleilta. Tämä on arvokasta kulttuurihistoriallista tietoutta, ja toivomme, että mahdollisimman moni kirjoittaa (suomeksi tai ruotsiksi) muistelmiaan Roomassa ja Villa Lantessa oloajoiltaan. Tekstin pituutta ei ole rajoitettu ja valokuvat ovat tervetulleita. Pyydettyessä palautamme alkuperäiset valokuvat otettuamme kopiot. Kaikki materiaali arkistoidaan, parhaat muistelmat palkitaan, ja ne on lisäksi tarkoitettu julkaista suunnitteilla olevassa Villa Lanten juhla-kirjassa. Kirjoitukset pyydetään lähettämään 31.12.1993 mennessä osoitteella prof. Päiviö Tommila, Historian laitos, PL 4 (Hallituskatu 15), 00014 Helsingin yliopisto.

Itaalinen 'Hydria' (vesiastia) Paestumin museossa.

Italisk Hydria (vattenkärl) i Paestums museum.

Villa Lanten Ystävät — Villa Lantes Vänner r.y.

Puheenjohtaja: Päiviö Tommila
Varapuheenjohtaja: Anja-Tuulikki Huovinen
Siht. ja rahastonhoitaja: Pauliina Remes

Osoite:
PL 604, 00101 Helsinki
puh. 90-634 337

Hallitus:

Anja-Tuulikki Huovinen, pääsihteeri
Riitta Lauslahti, filosofian maisteri
Outi Merisalo, dosentti
Maija Numminen, päätoimittaja
Teivas Oksala, dosentti
Antero Tammisto, filosofian lis.
Seija Tiisala, yliopistonlehtori
Päiviö Tommila, rehtori
Anna-Liisa Wager, toimitusjohtaja

Simo Örmä

Rooman kirjastojen U.R.B.S.-projekti

Ikuinen kaupunki on kirjastojen kaupunki ennen kaikkea humanistisen tutkimuksen alalla. Lukuisten italialaisten kirjastojen lisäksi tärkeitä ovat Vatikaanin hallitsevat kirjastot, ennen kaikkea Vatikaanin apostolinen kirjasto, sekä ulkomaisten instituuttien tutkimuskirjastot. Lähes kaikilla 21 ulkomaisella tutkimusinstituutilla on kirjasto, joka on keskittynyt humanistiseen tutkimukseen, ennen kaikkea arkeologiaan, klassilliseen filologiaan, antiikin ja keskiajan historiaan sekä taidehistoriaan. Näiden lukuisten kirjastojen käyttöä vaikeuttavat kuitenkin monet seikat: vaihtelevat aukioloajat, hankalat liikenneyhtey-

det ja varsinkin epäyhtenäinen luettelointijärjestelmä. Kun Vatikaanin kirjasto vuonna 1985 aloitti oman suunnattoman kirja- ja käsikirjoituskokoelmansa automatisoinnin, syntyi ulkomaalaisten instituuttien yhteiselimen Unionen piirissä ajatus yhdistää tähän projektiin myös instituuttien kirjastot ja luoda näin Rooman humanististen tutkimuskirjastojen yhteisluettelo. Projektin konkretisoiminen oli kuitenkin mutkallista; oli voitettavana lukuisia teknisiä ja hallinnollisia esteitä. Vasta vuoden 1992 alusta pystyivät ensimmäiset kirjastot liittymään Vatikaanin kirjaston tietoverkkoon.

Valitettavasti jo alusta alkaen kävi ilmi, etteivät kaikki ulkomaiset instituutit tule liittymään Vatikaanin tietoverkkoon. Varsinkaan niin arkeologian, historian kuin taidehistoriankin alalla tärkeät saksalaiset instituutit eivät olleet kiinnostuneita projektista. Näin U.R.B.S.-nimen saanut

**Suomen Ateenan-instituutin
ystävien yhdistys r.y.
Föreningen Finlands
Athen-institutts Vänner rf.**

Puheenjohtaja: Paul Jyrkänkallio
Varapuheenjohtaja: Chr. H. Ericsson
Varainhoitaja: Sirkku Kuusinen
Sihteeri: Hanna Liekso
Kanslisti: Jeanette Lindblom

Osoite:

PL 191, 00171 Helsinki
sihteeri Liekso 90-773 1217

Johtokunta:

Jyrkänkallio, Paul, suurlähettiläs
Ericsson, Chr. H., prof.
Huldén, Bjarne, dipl.ins.
Kivalo, Erkki, prof.
Koivukoski, Olavi, fil.maist.
Koski, Tuula, lääket.lis.
Laakso, Eino, ekon.
Frösen, Jaakko, fil.tri., dosentti
Pietilä-Castrén, Leena, fil.tri., dosentti
Pettersson, Filip, kauppat.maist.
Schildt, Göran, fil.tri.
Sysiharju, Anna-Liisa, prof.
Arjava, Antti, fil.lis., pysyvä asiantuntija

Attikalainen 'kratér'. Sekoitusmalja. Amatsoni taluttaa ratsuhevosta.

Attiskt blandningskärl. Kratér. Amazon ledande ridhäst.

projekti – Unione Romana Biblioteche Scientifiche – eli Rooman tieteellisten kirjastojen uni-
oni, lähti liikkeelle American Academyn, British
Schoolin ja skandinaavisten instituuttien toimes-
ta, ja heti niiden jälkeen Suomen instituutti liittyi
projektiin. Vatikaanin kirjaston kautta verkossa
oli alusta saakka myös paavillisen korkeakoulun
Maria SS. Assuntan kirjasto. Näiden perustaja-
kirjastojen lisäksi verkkoon ovat myöhemmin
liittyneet Vatikaanin alainen tärkeä patristinen
tutkimuslaitos Augustinianum, suomalaistenkin
tutkijoiden ahkerasti käyttämä Ecole française
de Rome, Itävallan historiallinen instituutti sekä
Espanjan Escuela de Historia y Arqueologia.
Yhteensä näiden kirjastojen nidemäärä on pit-
kälti yli 2 000 000, eikä liene liioiteltua sanoa, et-
tä niiden kokoelmissa on säilytettynä suurin osa
ihmiskunnan luomasta humanistisesta tiedosta.

Ennen kuin projekti on päätöksessään eli kaik-

kien kirjastojen kokoelmat ovat tietokoneverkos-
sa, ehtii kuitenkin paljon vettä virrata Tiberin sil-
tojen alla. Kirjastojen kokoelmien siirtäminen tie-
toliikenneaikaan on kuitenkin lähtenyt oletettua
nopeammin liikkeelle, ja jo nyt — vuosi projektin
varsinaisesta alkamisesta — noin 150 000 on ver-
kossa. Lähiaikoina pitäisi lisäksi Vatikaanin kir-
jaston vanhojen kortistojen automatisoinnin läh-
teä liikkeelle; tähän tarkoitukseen kirjasto on saa-
nut huomattavan lahjoituksen. Kirjastojen käyt-
täjien avuksi U.R.B.S.-verkoston yhteydessä luo-
daan kaksikielinen (englanti/italia) aiheenmukai-
nen hakemisto, joka ranskalaisten ja itävaltalais-
ten tultua mukaan käännetään myös ranskaksi ja
saksaksi. Suomen mukanaolon tässä hankkeessa
ja sitä kautta pienelle kansakunnalle — ja insti-
tuutille — elintärkeässä kansainvälisessä yhteis-
työssä on mahdollistanut Villa Lanten ystävien
tuki.

1893–
1993

Suomi 500 vuotta Euroopan kartalla

Erkki Fredriksonin laatima **Suomi 500 vuotta Euroopan kartalla** julkaistaan Akateemisen Kirjakaupan 100-vuotisjuhlan kunniaksi. Teos ilmestyy marraskuun 1993 aikana.

Tämä upea karttakirja on lajissaan ensimmäinen yleisesitys Suomen karttakuvan vaiheista. Teos esittelee maamme vaiheita Euroopan ja Pohjoismaiden kartoilla alkaen keskiajan lopun ptolemaiolaisista kartoista ja päättyen nykypäivän karttakuvaan Suomesta.

Kustakin kartasta on tiiviit selosteet, jotka kertovat kartan tekijän, teoskokonaisuuden, johon kartta kuuluu, painopaikan ja ajan, mitat sekä painomenetelmän. Kirjassa esitellään Suomen ja lähinaapurien vaiheisiin liittyviä historiallisia tapahtumia, rajojen muutoksia, liikennettä ja elinkeinoja.

Teoksen kartat ovat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta jyvaskyläläisestä, maamme laajimpiin yksityiskokoelmiin kuuluvasta Fredriksonin karttakokoelmasta.

Abraham Ortelius: *Theatrum Orbis Terrarum, Septentrionalium regionum descrip.* Antwerpen 1579

Painosmäärä on tuhat kappaletta. Tilatkaa siis jo tänään, että saatte oman kappaleenne tätä ainutlaatuista karttakirjaa. **Teosta saa VAIN Akateemisesta Kirjakaupasta!** Voitte soittaa tilauksenne numeroon 90-121 4322 tai lähettäkää faksi numeroon 90-121 4441.

Teoksen hinta on nyt 780,- ja 3.1.1994 alkaen 980,-.

ISBN 951-20-4211-8

EAN 978-951-20-4211-

Gummerus

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

Pohjoisesplanadi 39, 00100 HELSINKI, puh. 90-121 41, avoinna ark. 9-20, la 9-18.

Odysseus irrfärder

Europas litteratur börjar med Homeros. Hans epos om Trojas belägring och Akilleus vrede, om den mångförslagne Odysseus och hans äventyrliga hemfärd var redan under hellenistisk tid den mest uppskattade och populära läsningen. Redan tidigt började historiker och geografer intressera sig för verkligheten bakom de gamla sångerna, främst den detaljerade beskrivningen av Odysseus hemfärd. På vilka hav irrade den hemvändande hjälten? På Medelhavet, i Svarta havet eller ute i Atlanten? Eller fanns det kanske ingen historisk-geografisk bakgrund alls, allt var en myt och en saga?

Strabon, som verkade i vår tideräknings början, har i sin första bok en intressant dialog med Eratosthenes. Han säger att han måste korrigera Eratosthenes då denne påstår att målet för varje poet är att underhålla, inte att undervisa. Han fortsätter och säger att de gamla tvärtom försäkrar att poesi är elementär filosofi, som lär oss livets konst och informerar oss, till nöje för oss själva, om karaktärer, känslor och skeenden. Det är naturligtvis absurt att förse Homeros med alla kunskaper och färdigheter; på den punkten kan du ha rätt, Eratosthenes. Men du har fel då du förnekar att Homeros besitter stor lärdom och då du deklarerar att poesin är en svamlan-de gammal käring som fått tillåtelse att uppfinna allt vad hon anser att lämpligen tjänar underhållande syften.

□

Litteraturen kring Homeros och de homeriska dikterna har vuxit till enorma dimensioner och är i dag omöjlig att överblicka i sin helhet. Redan enbart alla de tolkningar och tvivel som framförts beträffande den geografiska verkligheten bakom Odysseus äventyrliga hemfärd kan sammanlagt i bokform fylla ett litet bibliotek.

Odysseus är en hjälte och en slug äventyrare som inspirerat till många mästerverk inom den europeiska litteraturen och konsten. En utomordentligt förnäm översikt kallad "The Quest for Ulysses" publicerades år 1974 av författarna Stanford och Luce. De avslutar sin bok med en presentation och analys av de två moderna mästerverken "Odysseus" av James Joyce (1922) och "Odysseén" av Nikos Kazantzakis (1938). Dessa verk belyser var för sig mycket klart de två motsatta uppfattningarna om Odysseus i post-Homerisk tradition. Å ena sidan den hemvändande (centripetala) och å andra sidan den frihetsälskande (centrifugala) Odysseus, som lämnar hem och familj, bryter upp och söker nya äventyr. Två viktiga faser i Odysseus ändlösa odysse har i den irländs-

Odysseus-huvudet från den stora skulpturgruppen i Tiberius-grottan i Sperlonga. En kopia av ett rhodiskt konstverk från 200-180 F.Kr.

ka författarens och den grekiska poetens verk fått en riktig och lämplig avslutning. Vandraren Leopold Bloom har äntligen kommit hem och vilar tryggt bredvid sin Penelope. Den neo-grekiska Odysseus sätter friheten över allt annat och möter med gott mod döden i det öde, iskalla Antarktis.

Även Dante har med Vergilius som ciceron lyssnat till Odysseus röst ur en brinnande låga i Inferno och fått höra att Odysseus inte, såsom Teiresias hade förutspått, hade fått dö hemma i hög ålder. Efter hemkomsten hade han brutit upp på nytt för att utforska en värld där ingen människa hade satt sin fot. Han hade seglat ut mellan Herakles stoder och fortsatt mot söder, men en fruktansvärd storm hade träffat skeppet, som uppslukades av havet. Dante beundrar uppenbart Odysseus nyfikenhet och trotsiga sökande efter farlig kunskap. Med lågans röst ta-

Den homeriska världsbilden enl. Wilhelm Dörpfeld (1925).

lar Dante här i en anda som skall bli kännetecknande för renässansen. Och Odysseus har förblivit en symbol för människans eviga sökande, okuvliga sinnelag. Han ser alltid framåt, aldrig bakåt, hans mål är, med Tennysons ord, "att bemöda sig, att söka, att finna och att inte ge vika".

Samma tanke återkommer ofta. I en lång, fängslande understreckare från år 1964 om de antika myternas och sagornas verklighetsbakgrund och om de talrika expeditionerna i Odysseus kölvatten ställer Göran Schildt frågan: "Har Odysseus funnits?" och kommer till att svaret är "Nej, Odysseus har aldrig funnits, han finns".

För tre år sedan utkom en tysk bok om Odysseus hemresa "Die wirkliche Reise des Odysseus. Zur Rekonstruktion des Homerischen Weltbildes". Den första upplagan av år 1968 hade rönt föga uppmärksamhet bland historiker och antikforskare ända fram till 1978, då den observerades i Frankrike och till sin fördel jämfördes med Homeros-översättaren Victor Bérards monumentala studie "Les navigations d'Ulysse" i fyra volymer från åren 1927-29. Sedan Homeros tid har över 80 teorier publicerats om var Odysseus under sina irrfärder kan ha färdats; den äldsta framställningen från år 1597 är en karta "Ulyssis errores" av kartografen Abraham Fortelius. Därför är det mycket förståeligt att reaktionen på den nya tyska boken ofta blev en suck: "en ny bok igen, räcker det inte redan!" Nu har fackmän och antikforskare reviderat sin negativa attityd och fun-

nit att boken faktiskt har något att ge även åt dem. Den yngre av författarna, Armin Wolf, verkar som medeltidshistoriker vid Max-Planck-Institutet och är sedan 1985 även docent vid universitetet i Heidelberg. Han står för den kraftigt utvidgade tredje upplagan. Grunden för detta arbete samlade författarna under åren 1959-1968 genom att företa täta studieresor i Grekland, Italien, Nordafrika och på Medelhavet.

Det är en imponerande grundlig och metodiskt gjord studie. Författarna anser det sannolikt att Odysseus irrfärder geografiskt sammanhänger med grekernas och feniciernas kolonier och handelsplatser i västra Medelhavet under den första stora expansionsperioden från början av 700-talet f.Kr.

Ett uppmärksammat och värdefullt bidrag är bokens kapitel om alla de tidigare kända teorierna och rekonstruktionsförsöken gällande irrfärderna, från antiken till modern tid, försedda med kartor, beskrivningar och kritisk analys. Det är fängslande att följa med denna sammanställning av dels fullt möjliga, dels krampaktigt konstruerade, dels helt absurda tolkningar av Odysseus resor och hur långt de sträckte sig, allt från Norges kust till Kina och Japan.

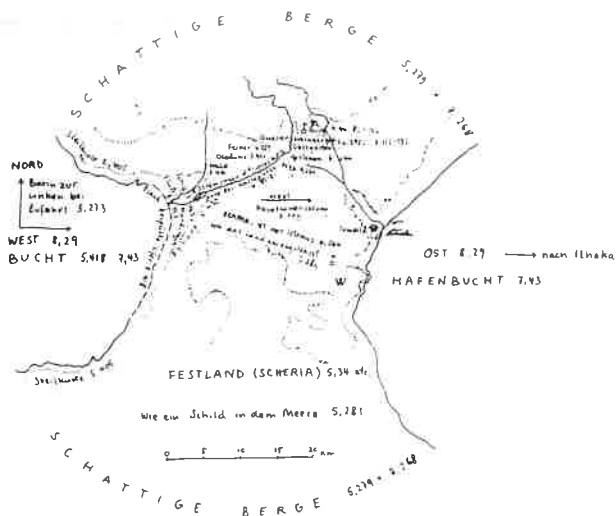
Bröderna Wolfs bok är baserad på gedigna kunskaper i grekiska, på kritisk analys av Homeros text och på god geografisk lokalkännedom. De har sammanställt bl.a. Homeros uppgifter om vindar och sjögång och påvisar att de rätt långt motsvarar Beaufort-skalans definitioner för vindstyrkorna 1-5

Bf. Det innebär att det finns ett enkelt samband mellan vindstyrkan och skeppets fart om man seglar undan vind med fulla segel. Möjligheten att kryssa mot vinden utesluter de och från och med 6 Bf. anger skalan ju endast hur mycket segelarean måste minskas. De har god kännedom om astronomiska fenomen och observationer under arkaisk tid, de har studerat navigationen och strömmarna i Medelhavets olika områden samt topografin kring öar och kuster. Allt detta har de metodiskt tillämpat på de "loggboksuppgifter" de anser att Odysseén ger. Det leder dem till delvis nya, tidigare ej framförda synpunkter på reserutten och seglade distanser. Lotofagerna levde på Djerba utanför Tunisians östkust, kykloperna på samma östkust, Aiolos på Malta, Laestrygonerna på Motya vid Siciliens västkust, Kirke på Ustica norr om Palermo, Kalypso på Panarea i ögruppen Liparerna och fajakerna i Kalabrien norr om Tropea, på det smalaste stället mellan Tyrrenska sjön och det Joniska havet.

Odysseus, bunden till masten, och sirenerna. Dekor från "krater", blandningskärl för vin. Från Paestum, c:a 330 F.Kr.

W.B. Stanford and J.V. Luce
"The Quest for Ulysses"
London 1974, 256 sidor, 194 illustr.

Fajakernas hemland. Hamn och stad förlagda till Syd-Kalabrien — "såsom en sköld vilar det i havet."

Författarna hävdar att Odysseus irrfärder inte alls är foster av en poetisk fantasi utan baserade på geografiska fakta. Dessutom är beskrivningen så detaljerad att Odysseén omöjligt kunde ha baserats på berättelser av kringresande sjömän. Homeros måste ha gjort det på basen av färder som han själv företagit. Vilket inte alls hindrar att han kanske har kryddat redogörelsen med skepparhistorier i gammal känd stil.

Den kände antik — och marinhistorikern Lionel Casson har sagt om boken att författarna förenar nautisk expertis av högsta klass med djup förtrogenhet med den grekiska texten och de geografiska, lokala förhållandena och de presenterar sina slutsatser med lidelsefull övertygelse och stor hängivenhet. En sak kan vi likväl vara säkra på, säger han: förr eller senare kommer vi att om Odysseus irrfärder få läsa en ny studie, som leder till helt andra slutsatser och vilka presenteras med lika lidelsefull övertygelse och stor hängivenhet.

Armin und Hans-Helmer Wolf
"Die wirkliche Reise des Odysseus"
Zur Rekonstruktion des Homerischen Weltbildes
München 1990, 304 sidor, 84 kartor och illustr.

Bjarne Huldén

Sven Delblanc om Homeros

Sven Delblancs nästsista bok "Homerisk hemkomst", två essäer om Iliaden och Odysseén, har i år utkommit i en pocketupplaga. Den lilla boken är en stor läsupplevelse. I inledningen uppmanar författaren läsaren att "se detta för vad det är — en samtida människas försök att läsa två klassiska verk, ett försök att resonera om texterna mer än om Homeros-forskning, som ändå är dömd att åldras."

Läsaren blir sannerligen inte besviken: det är ett lysande försök. Homeros värld får nytt liv igen. Med

fyndiga och psykologiskt träffande kommentarer för Delblanc oss in i de homeriska hjältarnas och gudarnas agerande. Det blir så medryckande att man får lust att med boken i handen gå igenom de homeriska dikterna på nytt.

Man blir glad och på gott humör av Delblancs spirituella prosa. Vi kan förena oss i hans åsikt att hotet mot en läsning av Homeros i dag snarast kommer från en oceanisk forskning, som kanske inger läsaren föreställningen att en anammelse kräver bottenlös lärdom. Så är det inte. Sven Delblanc har visat det åter en gång. En stor författare har kommenterat vår klassiska mästare.

Kirjallisuutta

Villa Lantes berömda Loggia med öppnade men gladsade arkadbågor. Ovanför det rektangulära fönstret läses i stucc.

**INSTITUTUM ROMANUM FINLANDIAE
ANNO MDCCCCLIII.**

Anbringat av Torsten Steinby efter villans första restaurering.

Torsten Steinby om Rominstitutets första tider

Torsten Steinby (T.S.) är fil dr. på en avhandling: "Romersk Publicistik", Skriftlig nyhetstjänst och opinion under Ciceros tid (1956); tidigare historielärare, senare tidningsman och mångårig huvudredaktör för Hufvudstadsbladet. Såsom Amos Anderssons förtroendeman i humanistiska sammanhang fick han uppdraget att genomföra köpet av Villa Lante (1950), att på platsen realisera den tidigaste restaureringen (slut 1954) och att, s.s. det nya Institutets första direktor, köra igång verksamheten. Redan 1953 presenterade han renässans-villan i boken "Villa Lante" i Institutets Stiftelses regi: kort därpå följde den ansvarige restauratorn, professorn och byggnadshistorikern Adriano Prandis utomordentliga redogörelse (på italienska) "Villa Lante al Gianicolo," bekostad av byggnadsfirman Castelli Costruzioni, S.P.A., vilken inleddes med en historisk exposé över byggnaden av T.S. Han har senare i olika sammanhang berört villan och institutet, och nyligen i en serie om 11 artiklar, knutna till Amos Andersson, hans liv och verksamhet, medtagit 2 äldre artiklar om Villa Lantes tidigaste tider s.s. finsk statsegendom.

T.S. hade del i den tidiga aktivitet för ett Rom-Institut som utspelades under sent 1930-tal, då Amos Andersson donerade en grundplåt för en institution som skulle ställas upp på en tomt i Valle Giulia, reserverad av Mussolini-regimen. Han stod också nära de klassiker, bl.a. Einar Pontan vilka redan 1909 hade rest på italisk mark med den svenska klassikern professor Vilhelm Lundström, och därefter fångats av idén om ett eget Rom-institut. Han kände också arbetsvillkoren för de i Rom verkande utländska instituten, närmast det närstående Svenska Rom-Institutet, vars utveckling han beskrivit i en speciell studie.

(1976), och var därför rätt mannen då Villa Lantes italienske ägare generalen Helbig, den tyske arkeologens son, 1950 uttryckte sin önskan att överlåta sin fastighet till Finska Staten, och Amos Andersson tog upp denna chans. – De två artiklarna, vilka delvis överlappar varandra, skildrar villans historia, den senaste ägarfamiljen och överlåtelsen till Stiftelsen, vilket i stort sett varit känt sedan tidigare. Här ingår likväl fakta av stort intresse: vem som finansierade det egentliga köpet (Finska Staten accepterade affären under förutsättning att det ingenting kostade Statsverket!); processen med säljarens unga släktingar som var ute efter pengar; vem som sträckte till behövliga medel då processen avslutats, och då Utrikesministeriet oväntat drog in Vatikanbeskickningen o.s.v. – T.S. beskriver också opinionen 'pro' det nya Institutet, och speciellt entusiasmen för byggnaden, men också opinionen 'kontra' det klassiska initiativet från vänsterhåll, och hänfull kritik från den kommunistiska pressen ("Villa Fjante"). De negativa rösterna kom främst på grund av fientliga attityder mot Amos Andersson som person: en storföretagare med ofta diktatoriska tag, men också med konstnärliga och litterära ambitioner; men också i fullkomlig oförståelse för klassik forskning för dess mål och behov. Den romerska miljön, de arkeologiska institutionernas speciella internationella krets o.s.v. var naturligtvis helt obegriplig för finska politiker och pressmän. För sådana attityder stod tidigare Anti Wihuri, 'selfmade' hårdhänt shippingman, men han ändrade inställning sedan han sett byggnaden, och blev därefter en stöttepelare. Hård kritik levererade också en journalist (repr. Suomen Kuvalehti) mot den starka svenska representationen i institutets styrelse, och framställde Rom-Institutet s.s. tydligen tillkommet för svenska intressen! Amos Andersson, som ensam stått för begynnelse-skedet och som i sin företagar-verk-

samhet med omsorg undvikit språkkonflikter, tog mycket illa upp och ville nu draga sig ur spelet. Den s.a.s. 'svenska' insatsen under tidigare skeden, och då villan förvärvades, hade onekligen varit avgörande, och motiverade att de finansiellt ansvariga också varit verkställande. Att den stora "Delegationen" av representanter för kulturlivet och vetenskapen däremot hade finsk majoritet lagnade likväl nationalisterna.

Det för fastighetens förvärvande behövliga beloppet var från början obetydligt: 8 miljoner Lire = 3.200.000,- i "gamla finska mark", plus en årlig pension till säljaren. Priset var en konsekvens av det goda förhållande som rått mellan den gamle generalen och hyresgästen Göran Stenius, då charge d'affair vid Vatikanen. 2 restaureringar kostade c:a 19 milj. gamla mark, och med kostnaderna för den s.k. "Morani-affären" var det slutliga priset uppe i 35 miljoner gamla mark. Med rådande romerska fastighetspriser var villans verkliga värde många gånger högre.

Den olyckliga 'Morani-affären' är relativt okänd: säljarens 2 systeröner hade räknat med att ärva villan och kunna göra stora pengar, vilket var vad den gamle generalen önskat bromsa. Bröderna försökte få morbrodern omyndigförklarad, få köpet att återgå – eller att bli kompenserade med stora belopp: De öppnade process mot Finska Staten, med tilläggshotet om att publikt skandalisera motparten. Processen blev långvarig och dyrbar: svarande-part var Finlands Ministrar vid Quirinalen (Holma) och i Bern vid Vatikanen (Gartz), med en romersk stjärn-advokat och med Lars Hornborg i Helsingfors i försvaret. Käranden var kallt ute efter pengar och konflikten avslutades med en kompromiss: bröderna fick 32 miljoner lire. Trots detta uppfattades Villa Lante ha blivit en mycket god affär i en europeisk storstad med höga fastighetsvärden. – I detta sammanhang framgår den viktiga roll (ambassadören o. bergsrådet) Åke Gartz spelade genom sin speciella position i politik, näringsliv och storindustri. Då villaköpet kärvade till sig och pengar behövdes, lyckades Gartz trola fram det nödvändiga från "fonder": betr. provenienssen angav Gartz "från industrin"?

Här hade också Antti Wihuri gripit in med betydliga belopp. Gartz kom även senare att vara hjälpsam då det gällde att möblera huset.

Det är att märka att Finlands allmänna ekonomi under dessa år, efter Krigsskadeståndets våldsamma åderlåtning och med den Finska Markens ytterligt usel, krävde hård sparsamhet: staten påtog sig ingen del i kostnaderna, trots att villan blev statsegendom för att hysa ett litet kansli för Vatikan-Representationen. Hjälpkrafter fanns likväl då det gällde: bl.a. dåvarande Presidenten (Paasikivi) och statsministern (Kekkonen), och småningom påtog sig statsverket en senare nödvändig strukturell sanering av den vid övertagandet ytterst bristfälliga 400-åriga Villan, som till vissa delar bokstavligen stod på "lösan sand", – på Gianicolos fina gyllene sand – och krävde en förstärkt grund med dyrbara betongarbeten.

T.S. egen insats under åren 1950–54 då han ensam i Rom bearbetade myndigheter, följde den första restaureringen, och också bearbetade finansären Amos Andersson – en ingalunda lätt eller behaglig uppgift – har aldrig i tillräcklig mån uppmärksammats. Hans egentliga arbetsplats var Hufvudstadsbladets redaktion, där en ersättare för redaktionschefen inte fanns; Amos Andersson var en krävande arbetsgivare, som krävde absolut lojalitet. Dessa 5 år av närvaro, och av ständigt engagemang för den stora idén, var av den största betydelse för att projektet skulle avancera utan konflikter och drifts-stopp.

För senare generationen är denna förhistoria närmast okänd: Stiftelsens tidiga ageranden i Rom, Amos Anderssons centrala roll i projektet. Göran Stenius snabba rapportering hemåt, spelet med general Helbig och med hans besvärliga systeröner, allt har sjunkit i glömskans hav. Då Rom-Institutet nu arbetat i 40 år kunde en sen ärebetygelse, riktad mot Amos Andersson, den store donatorn, vara på sin plats. Också Torsten Steinby såsom mannen vilken i Rom, på platsen, "gjorde jobbet", och slutligen med obetydliga resurser inledde Institutets verksamhet, borde nu ihågkommas. T.S. är fortfarande en aktiv forskare och en erkänd Rom-kännare.

Villa Lanten Ystävien tiedoitus

Villa Lanten Ystävien alkukevään 1994 esitelmätilaisuudet ovat

- 19.1. latinan aineopettajien ohjelma
- 16.2. historian aineopettajien ohjelma
- 16.3. uskonnon aineopettajien ohjelma

Esitelmien aiheet liittyvät "Rooman valloitukseen" eli kesäkuun 1994 alussa toteutettavaan Villa Lanten Ystävien juhlatilaisuuteen.

Esitelmätilaisuuksista tarkemmin Ystävien seuraavassa jäsenkirjeessä.

Artikel förf. och reseledaren i samspråk vid foten av det obligatoriska Kemal-monumentet i Halikarnassos, nuets Bodrum.

Grekernas gyllene öster — Resan Anatolien II —

Föreningen Finlands Athen-instituts Vänner r.f. har till sina goda vanor tagit att ordna kulturreSOR till länder kring Medelhavet. Det sker dels i det vällovliga syftet att inviga intresserade amatörer och lek-män i forskningens resultat och nuvarande ståndpunkt, dels för att samla stipendiemedel till unga forskare.

Den 3.—10. oktober 93 flög en grupp på 26 deltagare till Dalaman i sydvästra Turkiet för att under professor Christoffer H. Ericssons ledning stifta bekantskap med spåren från antikens kulturer från Lykien i söder till Pergamon i norr. Det blev en stark kulturupplevelse för deltagarna, som fick lov att smälta mängden av intryck under den 1500 km långa bussfärden och de sex hotellen. Att det lyckades berodde på flera orsaker.

Deltagarna var besjälade av ett nära nog outsägligt intresse för allt som de fick se och höra om arkeologi och historia. Trots hög medelålder och ofta nog så otillgängliga och besvärliga besöksobjekt hängde alla med. Ruiner av tempel och bibliotek, teatrar och stadion, stadens bouleuterion och avträdena vid agora, allt väckte deltagarnas stora intresse. Jag fick anledning att erinra mig Kersti Bergroths ord i 'Rom, romare och romfarare' om turisten som fenomen: "Det är alltså inte sant att mänskligheten bara bryr sig om bröd och skådespel. Den söker och

MATKATOIMINTA

älskar alltjämt också andliga värden — världens historia, forna stora handlingar, forna imponerande gestalter. Den har ännu förmågan att vörda. Den gör uppoffringar för att tillfredsställa en ädel kunskapstörst."

I professor Christoffer Ericsson hade gruppen fått en entusiastisk och synnerligen kunskapsrik reseledare. Kärleken till ämnet kunde man inte ta miste på och det didaktisk-pedagogiska greppet i framställningen var utmärkt, i synnerhet som det kompletterades med en mustig humor. Applåderna blev många och spontana.

Det var ofantligt mycket vi hann se, höra och leva oss in i under förden. Vi såg klippgravarna i Lykien. Vi gick ner i Mausollos grav i Halikarnassos och försökte föreställa oss hur platsen såg ut då.

Apollons tempel i Didyma imponerade stort på oss; härifrån tog alltså Apollon språnget över till Grekland först till Delos och sedan vidare till Delfi.

Vi såg Meandrosflodens tillandning och förstod att den strypt såväl Miletos som Prienes möjligheter till blomstring. I det förtjusande lilla Priene såg vi en stadsplan av geometriskt mönster med gatorna i nord-sydlig och öst-västlig riktning ritad av den berömda miletiska arkitekten Hippodamos. I Efesos upplevde vi såväl pinjeskogens friska doft uppe på berget kring den heliga gudsmoderns hus som hettan nere i staden genom vilken vi vandrade. Från Pergamons akropolis hade vi en hänförande utsikt över Kaikosflodens dalgång. Vi såg nekropolen i Hierapolis — varvid vi passade på och doppade våra fötter i kalkstensbassängerna i Pamukkale — och beundrade den romerska stadions imponerande mått i Aphrodisias, den sista av de utgrävningsplatser vi besökte på vår resa. Praktiskt taget överallt pågår i dag utgrävningar. Intensiteten i dessa är dock svår att bedöma.

För att en resa av dethär slaget med täta hotellbyten och ständig mönstring av deltagarna skall lyckas, krävs det att arrangemangen är välordnade. Aurlinomatkat, som stod för resans yttre ramar, hade lyckats bra. Såväl busschauffören som den inhemska guiden vannlade sig om att göra sitt bästa. Resebyråns egen guide, Tarja Kähkönen, stod i särklass. Hennes hjälpsamhet och goda humör bidrog starkt till en lyckad resa.

MATKATOIMINTA

Ur Anatolien-resans rika bilaskörd

Gruppen studerar den branta terrängen under Pergamons Borg med teaterns åskådarrum (ej synligt). Nivån är det stora Zeus-altarets.

Hierapolis hellenistiska nekropol intresserade och imponerade med alla tänkbara typer av gravskick.

Ur kalkstens-klippan utmejslad grav i Telmessos. Fasaderna uppvisar dels en egen 'förstenad' träarkitektur, dels en lånad grekisk — här jonisk — stil.

jatkoa sivulta 5

H.Z. LAHJOITUSKIRJASTOA JÄRJEST....

kansi korvattiin uudella kartongilla. Osassa kirjoja käytettiin hapotonta kartonkia. Useissa tapauksissa vanha kansi voitiin jättää suojakannen alle tai liimata pienennettynä uuden kannen päälle. Korjaukset olivat välttämättömiä, koska kirjasto on tarkoitettu käyttökirjastoksi eikä museokirjastoksi. Ne on koetettu tehdä hienovaraisesti. Kansituksen lisäksi oli tehtävä liimauskorjauksia noin 100 kirjaan. Kaikkiin vei työn suorittaminen aikaa kuukauden ja kaksikymmentäviisi päivää.

Työskentelyni aikana saatoin aistia Henrik Zilliacuksen suuren ja inhimillisen persoonallisuuden läsnäolon. Hänen laajat suhteensa ulkomaisiin tiedemiehiin tulivat hyvin esille satamääräisissä omistuskirjoituksin varustetuissa tekijänkappaleissa. Niihin kuuluvat myös hänen oppilaidensa lämminhenkiset, kunnioitusta ja arvontantoa henkivät omistuskirjoitukset.

Kirjojen välistä löytyi myös professori Zilliacuksen kirjoittamia väitöstilaisuuksien loppulausuntoja,

joista henkii valtava asiantuntemus sekä ihmisen ja hänen tekemänsä työn kunnioitus.

Antiikilla on annettavanaan jokaiselle aikakaudelle jotakin. Muuhun tulokseen ei voi tulla, kun tarkastelee tutkimuksen ajallista jakautumista. Eräs huippu oli viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla, joka selittyy tehtyjen löytöjen ja niiden herättämän kiinnostuksen perusteella. Myös vuosisadan vaihteessa on ilmestynyt runsaasti antiikin tutkimuksia.

Suomen antiikin tutkimuksen historiassa (samoin muissa Pohjoismaissa) on 1940-luku ollut varsin tuotteliasta aikaa. Mikä sai tutkijat tuon vaikean vuosikymmenen aikana paneutumaan kaukaiseen menneisyyteen? Oliko se vain sattuma, vai etsittiinkö sieltä vastauksia kysymyksiin, joita ei muualta löytynyt?

Olen kiitollinen saamastani tehtävästä. Se oli haastava ja avasi uusia näköaloja antiikkiin, joka on ollut elämänsisältönä minulle lapsuudesta asti vaikkakin vain harrastuksena.

*Villa Lante vuosisadan alkuvuosina.
M. Conantin etsauksen mukaan.*

Villa Lanten Ystävien retki Roomaan 5.—12.6.1994

”Rooman valloitus”

Villa Lanten Ystävien ensi kesän Rooman valloitus on saavuttanut suuren suosion. Matkalle on alustavasti ilmoittautunut liki sata henkeä. Ohjelmaa suunnitellaan eri teemakokonaisuuksien ympärille ja osanottajat voivat etukäteen ilmoittautua haluamaansa ryhmään. Tarkoitus on, että Roomassa liikuttaisiin noin 20 hengen ryhminä erilaisia teemoja seuraten. Yhteinen päivän retki tehdään mm. benediktiiniläisluostariin Farfaan, jonne suunnitellaan pohjoismaista ”kulttuurikeskusta”. Yhteistä puutarhajuhlaa on tarkoitus viettää myös itse juhla-kohteessa, Villa Lantessa. Villa Lanten Ystävien hallitus tulee lähettämään varaustiedotteen ennakkoon kiinnostuksensa ilmoittaneille heti matkan käytännön järjestelyjen selvittyä vuoden vaihteen tienoilla. Matkasta saa lisätietoja Aulikki Litzeniltä puh. 90-650 736.

Amos Andersonin taidemuseo tarjoaa niille Villa Lanten Ystäville, joille Rooman valloituksen ajankohta ei sovi, mahdollisuutta osallistua taidematkalleen Roomaan 23.4.—29.4.1994. Matkan järjestää Matkatoimisto Inlandia, josta asiaa voi tiedustella puh. 90-659 100. Villa Lanten Ystäville on matkasta varattu pieni kiintiö.

Abbadia di Farfa — Farfan luostarin pääluostari.

MATKATOIMINTA

Ateenan-instituutin Ystävien matkatoiminta

Kevätmatka Istanbuliin 12.—19.4.194

Matkakohteet tälle yhdistyksen jäsenten toivelistalla pitkään odottaneelle 'Konstantinopolin' matkalle on valinnut apulaiskaupunginjohtaja Matti Rossi Oulusta. Hän toimii myös matkanjohtajana.

Seudun runsaasta ja monipuolisesta tutustumiskohteiden tarjonnasta on poimittu historian monia eri aikakausia valottava matkaohjelma. Neljänä päivänä on mahdollisuus kokopäiväretkien puitteissa tutustua itse Istanbuliin — sen museoihin, moskeijoihin, palatseihin, kahviloihin, basaareihin sekä mm. Patriarkaattiin. Vähän-Aasian puolelle ulotetaan 2-päiväinen retki, jonka pääkohteina ovat Bursa, Turkin entinen pääkaupunki monine vaikuttavine nähtävyyksineen sekä Iznik'in kaupunki eli entinen Nikea.

Matkan ohjelma, joka lentoaikatauluja lukuunottamatta on valmis, sisältää lähemmät tiedot päiväkohtaisista matkoista ja kohteista — muutamat retket tarjotaan tällä kertaa ylimääräisinä/lisämaksullisina, joten niitä ei ole sisällytetty matkan perushintaan.

Matkan perushinta on hotellista riippuen 2-hengen huoneessa mk 4.850,-/hlö (hotelli Pera Palas) ja mk 3.950,-/hlö (hotelli Yenisehir Palas) ja lisämaksut 1-hengen huoneessa vastaavasti mk 700,- ja mk 350,-.

Hinta sisältää hotellin aamiaisella, neljä retkeä lounaineen (myös ylimääräisten retkien hintoihin sisältyy ateria) sekä Aurinkomatkojen oppaan palvelut.

Matkan hinnan lisäksi tulee yhdistyksemme stipendirahastoon maksettava mk 100—200,-/hlö.

Matka edellyttää vähintään 25 hengen ryhmää ja enimmäismäärä on 35 henkilöä.

Matkanjärjestäjä on Aurinkomatkat. Ilmoittautumiset ja tiedustelut: puh. 90-1233 214/Ansa Painilainen. Hänetä saa myös matkan yksityiskohtaisen ohjelman.

MUUT MATKAT V. 1994

'Saaristoristeily Kykladeilla'

Dos. Jaakko Frösénin johdolla toteutettava matka on suunnitteluvaiheessa. Suunnitelman mukaan tämä 10-päiväinen matka toteutetaan 15.6.—24.6.94 ja sen alustava hinta on n. 8.000-10.000 mk. Asiasta lähemmin seuraavassa jäsenkirjeessämme.

'Attika ja Euboia'

Dos. Leena Pietilä-Castrén on valmistelemassa matkaohjelman yksityiskohtia. Matkan ajankohta ja ohjelma seuraavassa jäsenkirjeessä.

Wien ja Budapest'

Myös tämän loka-marraskuulle ajatellun matkan suunnittelu on aloitettu. Ko. kaupunkien syyskauden kulttuuritarjonnan ohjelmien yksityiskohdat eivät vielä kaikilta osin ole tiedossa.

Matkat kotimaassa

Matkatoimikunta on parhaillaan kartoittamassa matkakohteita ja -teemoja myös kotimaassa toteutettavien matkojen tarjoamiseksi yhdistyksen jäsenille. Tampereelle 31.10.93 toteutettu näyttelymatka rohkaisi vastaavaa tarjontaa aktivoimaan.

*Korinttilainen korukypärä 600-luvun loppuvuosilta
löytynyt saksalaisten Olympiassa suorittamissa kai-
vauksissa.*